

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA ČESKÉHO JAZYKA A LITERATURY

**KOMPARACE CHODSKÉHO SLOVNÍKU JINDŘICHA
JINDŘICHA A DIALEKTICKÉHO SLOVNÍKU
CHODSKÉHO J. F. HRUŠKY
Z HLEDISKA LEXÉMŮ OZNAČUJÍCÍCH OBLEČENÍ**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Zdeňka Heinrichová

Specializace v pedagogice, obor Český jazyk se zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce: PaedDr. Helena Chýlová, Ph.D.

Plzeň 2017

Prohlášení autora

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni dne 23. března 2017

.....
Zdeňka Heinrichová

Poděkování

Mé poděkování patří vedoucí mé bakalářské práce PaedDr. Heleně Chýlové, Ph.D., za pomoc, cenné rady a odborné vedení v průběhu řešení a zpracování této práce.

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

OBSAH

ÚVOD	6
Teoretická část	
1. POPIS METODY PRÁCE.....	7
2. STRATIFIKACE NÁRODNÍHO JAZYKA	8
3. DIALEKT	10
3.1 DEFINOVÁNÍ DIALEKTU	10
3.2 DĚLENÍ DIALEKTU, NÁŘEČNÍ SKUPINY	11
3.3 NÁŘEČNÍ PODSKUPINY.....	12
4. JIHOZÁPADOČESKÉ NÁŘEČÍ PO ROVINÁCH	13
4.1 ROVINA HLÁSKOSLOVNÁ	13
4.1.1 SAMOHLÁSKY	13
4.1.2 SOUHLÁSKY	14
4.2 ROVINA MORFOLOGICKÁ	14
5. ZÁPADOČESKÁ VARIANTA DIALEKTU.....	15
6. CHODSKO.....	18
6.1 VYMEZENÍ REGONU A JEHO CHARAKTERISTIKA	18
6.2 SPECIFIKA DIALEKTU NA CHODSKU	20
6.3 DIALEKTISMY – NÁZVY OBLEČENÍ NA CHODSKU	21
Praktická část	
7. CHARAKTERISTIKA DIALEKTICKÉHO SLOVNÍKU CHODSKÉHO A CHODSKÉHO SLOVNÍKU ...	22
8. KOMPARACE DIALEKTICKÉHO SLOVNÍKU CHODSKÉHO A CHODSKÉHO SLOVNÍKU	24
8.1 EXCERPCE Z DIALEKTICKÉHO SLOVNÍKU CHODSKÉHO J. F. HRUŠKY	24
8.2 EXCERPCE Z CHODSKÉHO SLOVNÍKU J. JINDŘICHA.....	33
8.3 KOMPARACE DIALEKTICKÉHO SLOVNÍKU CHODSKÉHO A CHOD. SLOVNÍKU ...	43
8.4 LEXÉMY Z DSCH A CHS NALEZENÉ VE SLOVNÍKU SPISOVNÉHO JAZYKA ČESKÉHO .	49
8.4.1 POROVNÁNÍ SSIČ S DSCH.....	49
8.4.2 POROVNÁNÍ SSIČ S CHS	53
8.5 LEXÉMY Z TÉMATU OBLEČENÍ NALEZENÉ V ČESKÉM JAZYKOVÉM ATLASE.....	60
9. KOMPARACE SE SOUČASNÝM STAVEM	61
10. CHARAKTERISTIKA AUDIOZÁZNAMU	61
11. ZÁVĚR	65
12. RESUMÉ	67
13. SEZNAM POUŽÍVANÝCH ZKRATEK.....	68
14. SEZNAM ZDROJŮ.....	70
15. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	71
16. SEZNAM OBRÁZKŮ A TABULEK	72
17. PŘÍLOHY.....	73
I. AUDIOZÁZNAM Č.1	73
II. UKÁZKA CHODSKÉHO KROJE.....	75

ÚVOD

Tématem bakalářské práce je komparace Chodského slovníku Jindřicha Jindřicha a Dialektického slovníku chodského Jana Františka Hrušky. Z důvodu širokého spektra tohoto tématu je téma mé práce zaměřeno pouze na kategorii oblečení.

Cílem práce je mimo samotného porovnávání výše uvedených slovníků také zachycení a popis jevů, které nepatří do spisovné češtiny.

Práce je rozdělena na část teoretickou, kde mým hlavním použitým materiálem jsou zejména odborné publikace, a na část praktickou, ve které se zaměřuji právě na komparaci uvedených slovníků a také na mnou získané poznatky při zkoumání chodského dialektu. Své poznatky jsem získala především pomocí audiozáznamů, a ten nejlepší z nich ve své práci popisuji a rozebírám.

TEORETICKÁ ČÁST

1. POPIS METODY PRÁCE

Tato práce se dělí na dvě velké části. První je část teoretická, druhá praktická.

Na začátku teoretické části se věnujeme především vymezení národního jazyka. Další kapitola se zabývá problematikou dialektu a jeho dělením na skupiny a podskupiny. Dále si přiblížíme jihozápadní dialekt, a to rovinu hláskoslovnou a morfologickou. Pátá kapitola zkoumá časté nářeční jevy, které jsou známy nejen na Chodsku, ale i na jiných místech v České republice. V poslední kapitole teoretické části se zabýváme Chodskem, nejprve jeho charakteristikou a polohou a poté jeho typickými dialektickými jevy, které se soustředí na těžiště mé práce, a to na názvy oblečení na Chodsku. Pramenem teoretické části práce jsou odborné publikace, např.: J. Voráč, *Česká nářečí jihozápadní*, J. Bělič, *Nástin české dialektologie*.

Pro praktickou část byly zdrojem informací především dva slovníky, Dialektický slovník chodský J. F. Hrušky a Chodský slovník Jindřicha Jindřicha. Stěžejním dílem je pro nás Dialektický slovník chodský J. F. Hrušky. Vytvoříme komparaci mezi slovníky tím, že porovnáme všechny lexémy na téma oblečení z Hruškova slovníku se slovníkem Jindřicha Jindřicha. Poté jsou tyto slovníky porovnány s Českým jazykovým atlasem a se Slovníkem spisovného jazyka českého. V další kapitole praktické části bude zhodnoceno zkoumání, jež proběhlo v terénu a skládalo se ze čtyř rozhovorů. Na základě těchto rozhovorů se pokusíme doložit, které lexémy převládají do současnosti. Ke zpracování této práce bylo nutné si stanovit pouze jednu oblast, jelikož spektrum slovníků je opravdu velmi široké.

Mým cílem je také zjistit, zda se nářeční lexémy užívají, a pokud ano, jestli je zde nějaký mezigenerační rozdíl.

Mě osobně chodské nářečí zajímá i z toho důvodu, že mám na Chodsku příbuzné, a tato tematika je mi tudíž blízká.

2. STRATIFIKACE NÁRODNÍHO JAZYKA

Náš národní jazyk je jazyk obyvatel, kteří žijí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Mimo ně sem patří i Češi, kteří žijí mimo Českou republiku. Národní jazyk má široký repertoár výrazů, na který můžeme hledět jak z hlediska lingvistického, tak také z hlediska komunikačního. Je zde důležité zohlednit, jaké komunikační potřeby plní.

Národním jazykem rozumíme všechny regionální, sociální a funkční podoby jazyka, jež slouží příslušníkům národa k pokrytí komunikačních potřeb, a to v pohledu synchronním i diachronním; zvláštní postavení mezi nimi má spisovný jazyk, jenž má mj. i funkci národně reprezentativní.

Teorie národního jazyka zahrnuje vedle teorie spisovného jazyka pohled dialektologický, směřující k poznání rozrůzněnosti (dialektologie), stylistický, sledující funkční diferenciaci jazyka, především spisovného (stylistika), nověji přispívá sociolingvistika, sledující vztahy jazyka a společnosti a teorie komunikace.¹

Národní jazyk našeho národa je historicky vzniklý. Jedná se o jakýsi soubor funkčně diferencovaných útvarů. Jedná se o struktury, které mají buď jednu, nebo hned několik funkcí.

Formy existence národního jazyka jsou buď tvořeny úplnou jazykovou strukturou (strukturní útvary, útvary), nebo jsou charakterizovány specifickým lexikem, aniž by měly vlastní strukturu v jiných jazykových rovinách (nestrukturní útvary, polotvary, slang). Základem jazykové situace dnešní češtiny je několik různě stabilizovaných strukturních jazykových útvarů, jež jsou v dichotomickém vztahu spisovné – nespisovné. Ve starších obdobích šlo o výrazný rozdíl vyjadřování spisovnosti a nářečí, vývoj komunikačních potřeb a současně zjemnění lingvistických a sociolingvistických přístupů dospívá dnes ke stratifikaci složitější.²

V neformální, poloveřejné či soukromé komunikaci mluvené se objevují také nespisovné (nestrukturní) útvary. Můžeme sem zařadit například slang.

Do stratifikace našeho národního jazyka nemůže patřit tzv. „obecná moravština“, i přes skutečnost, že dialekty na Moravě a Slezsku disponují některými společnými rysy.

¹KARLÍK, Petr, Marek NEKULA a Jana PLESKALOVÁ (eds.). *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002, str. 192 – 193

²ibidem, str. 192 - 193

Rozhraničení mezi jednotlivými útvary je založeno na zobecnění, v reálné komunikaci dochází k míšení, resp. střídání prostředků a samy útvary se vyvíjejí. Kromě toho má v jednotlivých regionech tento obecný model své konkretizace; např. v Čechách je založen na opozici spisovný jazyk x obecná čeština, zatímco ve Slezsku nebo na východě Moravy jde o vztah spisovný jazyk x interdialekt x dialekt.

Postavení prestižního jazykového útvaru má nepochybně spisovná čeština, opírající svou stabilitu o kodifikace a užívaná v záležitostech národní kultury duchovní i hmotné, tedy při sledování vyšších komunikačních cílů, jichž je vlastně výmluvným signálem.³

Forma spisovné češtiny vyhovuje slohové diferenciaci a často u ní nalzáme varianty.

Spisovný jazyk můžeme považovat za nejdůležitější útvar. Je celonárodní. Oporou pro stabilitu spisovného vyjadřování je kodifikace, zachycení výsledků objektivního poznání jeho normy v mluvnících, slovnících nebo pravopisných aj. příručkách.⁴

Neméně důležitá je i obecná čeština, která nemá regionální a sociální omezení. Co se týče teritoriálních dialektů, mají nejnižší prestiž, jsou spjaté s tradicí a užívají se v běžné, denní komunikaci.

Běžná mluva se vyznačuje tím, že je v prvé řadě spontánní a mluvená. Jak je uvedeno výše, tato mluva slouží pro běžnou denní komunikaci. Zcela se vymyká stratifikaci. Její kultura je různá – závisí to na okolnostech. Pokud budeme mluvit o komunikaci psané, můžeme ji nalézt v soukromé, neformální sféře, ale nalezneme ji též například v beletrii.

Stratifikační model národního jazyka je výrazně lingvistický a hierarchický. Model, který by odrážel dynamiku proměn národního jazyka a její tendence, lze vytvořit na základě komunikačním (Neščimenková, 1999): veškeré sdělování etnika se v něm rozděluje do dvou sfér, komunikace regulované (veřejná komunikace, kde se uplatňuje jak regulující role jazykové výuky a výchovy, tak autoregulace komunikantů) a neregulované (soukromá komunikace, kde je výběr výrazových prostředků limitován jen nároky konkrétní komunikační situace).⁵

³KARLÍK, Petr, Marek NEKULA a Jana PLESKALOVÁ (eds.). *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002, str. 192 – 193

⁴BOGOCZOVÁ, Irena. *Tváře češtiny*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2000, str. 10

⁵KARLÍK, Petr, Marek NEKULA a Jana PLESKALOVÁ (eds.). *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002, str. 192 – 193

V každé ze dvou sfér nalezneme útvar, který je dominantní a nachází se ve sféře přednostně, zatímco ostatní útvary se ve sféře nachází spíše zřídka, občas. Pokud bychom analyzovali jazykové komunikáty, dospěli bychom k určení toho, které komunikáty mají skutečnou důležitost. Tím se smaže jakási pomyslná hranice mezi spisovností a nespisovností.

STRUKTURNÍ ÚTVAR	SFÉRA A TYP KOMUNIKACE
spisovný jazyk (včetně hovorové češtiny)	celonárodní, hl. veřejná a psaná veřejná, spíše mluvená
obecná čeština	poloveřejná, mluvená, ve stylizaci i psaná
Interdialekty (regionální obecná čeština, hanácký, východomoravský, lašský)	regionální poloveřejná, mluvená poloveřejná i soukromá, mluvená
teritoriální dialekty	soukromá, mluvená

Tabulka č. 1. Strukturní útvary, sféra a typ komunikace

Zdroj tabulky: KARLÍK, Petr, Marek NEKULA a Jana PLESKALOVÁ (eds.). *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002, str. 192 – 193.

3. DIALEKT

3.1 Definování dialektu

Než budeme definovat samotný dialekt, nejprve je dobré upřesnit, čím se vlastně zabývá samotná dialektologie.

*Dialektologie je odvětví jazykovědy, které se zabývá zkoumáním nespisovné mluvy (nářečí) a rozdílů v ní na území jednotlivých národních jazyků nebo i jazykových skupin. Přeneseně se užívá označení dialektologie též pro odborné zpracování nespisovné mluvy a jejích růzností ve větších nebo menších oblastech.*⁶

⁶BĚLIČ, Jaromír. *Nástin české dialektologie*. Praha, 1972, str. 5

Z uvedené definice (Bělič) vyplývá, že je dialekt mluvou nespisovnou. Dialekt je většinou označení lokálního nebo geograficky vymezeného útvaru našeho národního jazyka. Z vlastní zkušenosti mohu tvrdit, že dialekt je v jednotlivých místech (částech) naší republiky více či méně odlišný.

S jazykem spisovným tvoří pomyslné body na stratifikační ose. Dialekt má svou vlastní strukturu a svou normu, je omezený mluvenou, neformální a spontánní komunikací. Dialekt se dále formuje a rozrušuje.

Dialektologií a dialektem jako takovým se například zabýval Jan Gebauer, Bohuslav Havránek, Jaromír Bělič a Jaroslav Voráč. Samozřejmě nesmíme zapomenout na J. F. Hrušku a Jindřicha Jindřicha.

3.2 Dělení dialektu, nářeční skupiny

Jak je uvedeno výše, nespisovná mluva v různých částech našeho území není jednotná. Jinak se mluví v Praze, jinak v Českých Budějovicích, jinak v Plzni a o dost odlišná bude mluva například v Brně či Olomouci.

Právě těmto různým variantám mluvy se říká dialekt (nářečí). A jelikož se jedná o rozdíly územní, někdy se tyto dialekty nazývají zeměpisnými, teritoriálními nebo také místními.

V oblasti českého jazyka existují čtyři takové základní nářeční skupiny, z nichž v každé jsou seskupena nářečí vyznačující se vedle znaků společných s ostatními nářečímí českého jazyka nebo aspoň s některými z nich různými znaky příznačnými jen pro danou skupinu.

*První skupinou je skupina **západní**, převážnou část celého jazykového území zaujímá nářeční skupina česká v užším smyslu (zhruba na území Čech a v pomezích jihozápadních úsecích Moravy. Velmi výrazným společným znakem je dvojhláska ej (oproti spisovnému ý).*

*Druhou skupinou je skupina **střední části bývalé Moravy** (mimo úseky na jihozápadě a pruh na východě) zaujímá nářeční skupina středomoravská neboli hanácká.*

*Třetí skupinou je nářeční skupina **východomoravská, neboli moravskoslovenská.***

Čtvrtá skupina slezská neboli lašská – jedná se o severovýchodní cíp Moravy a přilehlé části bývalého Slezska.⁷

3.3 Nářeční podskupiny

Vedle nářečních skupin existují také nářeční podskupiny.

*Do značné míry to vyplývá ze skutečnosti, že různé nářeční jevy nemají stejný územní rozsah. Hranice rozmanitých nářečních rozdílů člení celé jazykové území a vytvářejí i v rámci nářečních skupin dílčí úseky, zmíněné podskupiny různého stupně.*⁸

V nářeční skupině české nalezneme oblast jihozápadočeskou, severovýchodočeskou a jihovýchodočeskou. Uvedené oblasti mají své vlastní znaky, jejichž hranice ale nejsou vždy zcela jasné. Dle Běliče je právě z tohoto důvodu určování podskupin skupiny české dosti obtížné.

V Čechách můžeme nalézt menší nářeční prvky – nářečí chodské, podkrkonošské, doudlebské aj.

Pokud mluvíme o **moravských nářečních skupinách**, zde jsou hranice (oproti nářeční skupině české) dosti pevné. V moravské a slezské oblasti jsou tedy malé nářeční prvky zachovány více.

*Sousední nářeční skupiny a podskupiny jsou mnohonásobně do sebe zakloubeny nestejně rozsáhlými územními přesahy různých jevů, ba sousedící skupiny mají i po celé své oblasti nebo na její velké části některé znaky společné proti skupinám vzdálenějším.*⁹

Oproti tomu se ale někdy můžeme setkat s tím, že některé nářeční jevy se vyskytují na dvou místech současně. Například určitý nářeční prvek, který bude nalezen na Plzeňsku, objevíme úplně na druhém konci naší republiky – například na Ostravsku. Pokud se nad touto skutečností zamyslíme, dojdeme ke skutečnosti, že je to zcela jistě zapříčiněno vývojem.

⁷BĚLIČ, Jaromír. *Nástin české dialektologie*. Praha, 1972, str. 11

⁸ibidem, str. 13

⁹ibidem, str. 14

4. JIHOZÁPADOČESKÉ NÁŘEČÍ PO ROVINÁCH

4.1 Rovina hláskoslovná

V rovině hláskoslovné můžeme hovořit o dvou skupinách. První skupinou jsou samohlásky, druhou pak tvoří souhlásky.

4.1.1 Samohlásky

Pokud mluvíme o samohláskách, nalezneme v jihozápadním nářečí velké množství změn oproti spisovné češtině. Patří sem beze sporu diftongizace *ý > ej* (starej, dobrej). Nezapomeneme ani na úžení *é > í* (*ý*) – (nový tužky, mlíko). Tyto jevy jsou hojně využívány také v obecné češtině, takže se nejedná vyloženě o západočeský jev.

Mezi další změny patří *á > í* (třást-tříst) a *a > e*, *ú > ou* (touň). *Výslovnost dvojhlásky ou na některých okrajových úsecích jihozápadních Čech působí ještě dnes nápadně odlišným akustickým dojmem ve srovnání s výslovností obecnou nebo spisovnou. Tato dvojhláska zde má celou řadu fonetických realizací.*¹⁰

Nutno podotknout, že tyto změny nalezneme především u starších generací.

V jihozápadním nářečí se zachovávají staré délky kmenových samohlásek (hnída). Co se kvantity hlásek týče, velmi častou změnou je *í* ve tvaru nominativu plurálu u maskulin (klucí, plzeňáci). Tato změna bývá často označována jako jakési „poznávací znamení“ Západočechů, neboť tuto změnu zaznamenáváme u všech generací. Voráč to nazývá „plzeňským zpíváním“.

*Na archaických okrajích českého jihozápadu se místy ještě do poloviny tohoto století udržovaly stopy po staré odlišné výslovnosti krátké samohlásky y. Výslovnost samohlásky y se blížila hlásce e, například kobela (oproti kobila).*¹¹ Ovšem dle Voráče se tento jev v dnešní době v podstatě nevyskytuje, a tak tento jev nazývá jako *svědectví o dávno dokonaném procesu splynutí obou hlásek*.

¹⁰VORÁČ, Jaroslav. *Česká nářečí jihozápadní II*. Praha: Academia, 1976, str. 11

¹¹ibidem, str. 11

4.1.2 Souhlásky

Řadu změn nalezneme také v souhláskách. V celých Čechách se setkáváme se zjednodušováním (odříznutím) počátečních souhlásek (dycky). Toto je příznačné opět pro všechny věkové kategorie.

Dále je často zjednodušování skupin hlásek, zejména pak u příjmení (Dvořákovíc, Dvořákojc).

Frekventovanou změnou je také protetické v, které též řadíme i do obecné češtiny (voheň). Protetické v můžeme mimo jiné nalézt i uprostřed slova (zelenovočka).

K hláskovým archaismům kdysi celokrajovým patřily ještě zbytky staré výslovnosti dvojího L. Šlo především o výslovnost, která se zdála tvrdší než u obecně českého středního L, zejména před samohláskami a, o, u a v slovesných příčestích činných. Tento jev bylo možno pozorovat do poloviny 20. století.¹²

4.2 Rovina morfologická

Substantiva užívají v lokále plurálu koncovku –ma. Platí to pro všechny rody (chlapama, domama, kytkama, kuřatama).

Dalším jevem je variantní koncovka lokálu plurálu maskulina inanimata, dochází zde ke krácení samohlásky (o mrakach).

Pokud mluvíme o **adjektivech**, typická je diftongizace ý > ej (mladej) a koncovky –ý v 1. a 4. pádě (hezký hrady).

Pro jihozápadní nářečí je typická změna v přídavných jménech přivlastňovacích (koncovka ovo) – tatínkovo.

Jak bylo již uvedeno v rovině hláskoslovné, užívá se pro jméno rodiny přípona –ojc (Dvořákojc).

Časté změny nalezneme také u **zájmen**. Co se týče zájmen ukazovacích, jedná se o zájmena, která jsou pravděpodobně nejvíce zasažena právě západočeským nářečím (tuten, tuta, tendle).

Změny nalezneme i u zájmen osobních a to konkrétně u zájmena já a ty. Mě > mi, ti > tě.

¹²VORÁČ, Jaroslav. *Česká nářečí jihozápadní II*. Praha: Academia, 1976, str. 19

Pro instrumentál je typické zkracování – í > i (čim). Je třeba zdůraznit, že všechny tyto jevy jsou velmi frekventované.

Některé změny nalezneme také u **sloves**. Časté je krácení kmenové hlásky (lezt, pect).

Naopak můžeme nalézt i prodloužení (mýju). Je také tendence odpadání hlásky j (já sem, oni sou). Sem patří i odpadnutí tvarotvorné přípony –l (uběh sem to).

Další změnou může být slovesné přičestí v konstrukci typu mám /u/vařeno oproti mám /u/vařino.¹³

U přičestí minulého slovesa být může nastat ta změna, že Chodové použijí tvar bul, bula (na místo byl, byla). Jedná se o velmi častý jev.

5. ZÁPADOČESKÁ VARIANTA DIALEKTU

V této kapitole bude uveden výčet dialektových změn, které se objevují v jeho západočeské variantě, kam Chodsko patří. Mimo své poznatky a znalosti z této problematiky, vycházím v této kapitole především ze studie Jaroslava Voráče.

Změna **e (e) > a** v slabikách měkkých

K této změně dochází hlavně v měkkých slabikách (jakou jsou če, če, ře, le, že). V jihozápadním nářečí můžeme tedy proto nalézt slova: kořan, jahla, sršán apod. Tuto změnu můžeme mnohdy najít i v jiných částech naší republiky, ale nejvíce se objevuje (podle Voráče) právě na jihozápadním území.

J. F. Hruška ve svém Dialektickém slovníku chodském uvedl velké množství těchto jevů.

Vyrovňování ve prospěch přehlásky **a > ě (e)**

Další společný znak této oblasti je dán zvláštnostmi nářečnickými výsledky historické přehlásky a > ě (e), á > ie (i) uvnitř slov, například tříst, zípst, začel, vzal proti spisovnému a středočeskému třást, zábst, začal, vzal. Přehlásce podleho od 12. století každé a jakéhokoliv původu.

¹³VORÁČ, Jaroslav. *Česká nářečí jihozápadní II*. Praha: Academia, 1976, str. 26

*Typické pro oblast jihozápadních Čech je zejména vyrovnání ve prospěch přehlásky v kořených slabikách sloves.*¹⁴

Diftong ou za ú z původního ó

Je známo, že hláska ó prošla hned dvěma historickými změnami. První změnou, která se odehrála přibližně ve 14. století, byla změna z ó > ů. Druhá změna pak byla z hlásky ú > ou. Příkladem může být slovo počítet.

Zachovávání nedifthongisovaného í po c,z,s (cítit / cejtít)

*Proti samohláskové změně původního i v ej, která se vyvinula ve značné části českých nářečí, zachovávají nářečí jihozápadní jako celek dlouho starší stav nezměněného í. Jde především o změnu původního í a í vzniklého přehláskou z ú po souhláskách c, z, s, tedy například středočeské cejtít, cejcha, cejn, sejto, vozejk proti jihozápadnímu, vlastně archaickému (a také ovšem i spisovnému) cítit, cícha, cín, síto, sítko, vozík. Ej po souhlásce c není pouze v nářečí chodském a doudlebském, nýbrž i na celém širokém pruhu od Plzeňska do až do jižních Čech.*¹⁵

Některé společné typy kvantity (plína, plíva, minoul, sedíl atd.)

Jak je uvedeno již v předchozí kapitole, pro jihozápadní oblast je příznačná změna v kvantitě hlásek. Týká se to jak podstatných jmen, tak i některých sloves.

*Délka nebo naopak krátkost proniká všemi tvary, ovšem ne všude stejně. Z tohoto důvodu vznikají rozdíly, které se dnes různou měrou objevují v našich nářečích.*¹⁶

V jihozápadním nářečí jsou staré délky v případech, kdy krácení později mohlo proniknout až do spisovného jazyka. Jsou to například některá dvojslabičná feminina: pína, plína, slína, hňida, jískra, sáze, káše, rejbaproti spisovnému a středočeskému pjena, peva, slina, hňida, jiskra, riba. Ve staré češtině bývá často délka, například piena, pléva, rýba, sázě, húba, vína apod.¹⁷

¹⁴VORÁČ, Jaroslav. *Česká nářečí jihozápadní: studie jazykově zeměpisná*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1955, str. 16 - 17

¹⁵ibidem, str. 25

¹⁶ibidem, str. 28

¹⁷ibidem, str. 28

Změna d > r v postavení mezi dvěma samohláskami (ďerek, storola)

Mezi dialektické změny v jihozápadní oblasti můžeme zařadit i změnu d > r. Dle Voráče se jedná o případy jako ďerek, bure, tera, paresát, svarba. Z vlastní zkušenosti mohu tvrdit, že právě tento jev na Chodsku slýchám celkem často.

Disimilace skupin sč, stř v ch, chtř (chčestí, chtřilet)

Do společných změn nářečí jihozápadních patří i disimilace skupiny sč ve chč v ojedinělých případech jako chčestí, chčasnej, pochčestílo se, podnechčata. Podobně se zde mění i skupina stř, např. chtřilet.¹⁸

Změny souhlásky v ve spojeních avi, ovi

Tento jev je velmi častý. Především, pokud se jedná o zmizení hlásky v. Příkladem může být slovo poloice.

Protetické –h před samohláskami a před ň, r, ř (halmara, hňiskej)

Protetické –h se objevuje před samohláskami i před souhláskami ň, r a ř. Příkladem může být huďit, hitrocel.

Ustrnulý tvar přídavného jména rodinného na –ovic, -ojc, -ouc atd.

Tento jev můžeme zachytit i v jiných částech naší země, jedná se o rozšířený prvek, který ale, troufám si soudit, používají hlavně pokročilejší generace. Například se místo spisovného tvaru Novákovi použije tvar Novákovíc, Novákojc.

Některé společné typy v tvarech slovesných (3. pl. umí, sází; řekňite, noš, ježdí)

Nářečí spojují také některé tvarotvorné znaky u určitých slovesných typů, a to v 3. osobě plurálu přítomného a v imperativu.

V těchto nářečích se vyrovnala rozdílná koncovka 3. osoby plurálu přítomného mezi slovesy typů uměti, sázeti a trpěti, prositi a zní jednotně na –í, tedy oni umí, sází jako oni trpí,

¹⁸VORÁČ, Jaroslav. *Česká nářečí jihozápadní: studie jazykově zeměpisná*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1955, str. 48

prosí, proti nářečím ostatním, kde převládla naopak koncovka –ejí (-eji), tedy trpjejí, prosejí jako umňejí, sázejí.)¹⁹

Při studiu dialektu byl nalezen velmi zajímavý článek v časopisu Naše řeč. Příkladám ukázku z tohoto článku, který se zabýval zkoumáním dialektu na Chodsku. *Je zřejmé, že chodské nářečí je stále více nahrazováno tzv. oblastní variantou obecné češtiny, pro niž jsou typické některé oblastní diferenční rysy. Vlastní příznakové nářeční znaky však dnes existují pouze v mluvené komunikaci staré a částečně také střední generace; porovnáme-li je se studií Voráčovou z roku 1976 (jež je založena na jazykovém materiálu z první poloviny 50. let), zjistíme, že jejich počet neustále klesá.*

Jestliže tedy na určitém stupni vývoje společnosti, tzn. za konkrétních sociálních okolností, dochází k vyrovnávání životních podmínek obyvatelstva a k sjednocování jeho sociálních a kulturních zájmů, začínají si být mluvčí vědomi omezené funkčnosti dialektu, která je dána jeho převážně mluveným charakterem. Mluvenost, tedy jeho forma realizace, ho pak předurčuje k tomu, aby byl užíván v komunikaci neoficiální, důvěrné. Jakmile jsou však mluvčí nuceni vyjadřovat se písemně, usilují o zvládnutí prestižního jazykového útvaru; tím je vždy spisovný jazyk. U starší generace nebo i u mluvčích generace střední, kteří sami aktivně spisovný jazyk nepoužívají, může prestižní jazykový útvar zastupovat i stabilizovaný interdialekt, v našem případě obecná čeština.²⁰

6. CHODSKO

6.1 Vymezení regionu a jeho charakteristika

Chodsko je bezesporu velmi sledovanou oblastí Čech. Jedná se o oblast, která se jako Chodsko označuje od konce 19. století.

Území původně vymezené jedenácti historickými obcemi bylo ale už v polovině 19. století podstatně větší. Buláky (Chody) byli označováni i obyvatelé nehistorických obcí.²¹

¹⁹VORÁČ, Jaroslav. *Česká nářečí jihozápadní: studie jazykově zeměpisná*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1955, str. 64

²⁰<http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7377>

²¹KURCOVÁ, J. *Neobyčejné obyčeje Chodska*. Kolinec : AgAkcent, s. r. o., 2014, str. 5

Chodsko se rozprostírá na rozhraní Českého lesa a Šumavy. Chodsko se rozděluje na horní a dolní část – toto dělení vycházelo z toho, jak vypadal chodský kroj.

Dolní Chodsko tvoří okruh obcí položených v okolí Domažlic: Mrákov, Starý Klíčov, Stráž, Tlumačov, Nevolice, Újezd, Draženov, Luženice, Chrastavice, Petrovice a některé další (Chodská Lhota, Pocinovice, Pasečnice, Bořice, Milavče, Oprechtice).

Horní Chodsko představovalo v minulosti chudou podhorskou oblast. Právě proto se zde lidé více věnovali řemeslům (hrnčíři, komínáři, zedníci). V drsnějších podmínkách drželi velmi temperamentní lidé více při sobě, proto se v jejich kalendáři častěji objevují světské svátky (dodnes vyhlášený masopust). Chudší podmínky se promítly i do zdobnosti kroje - ten si zachoval více z původní podoby - je jednodušší a méně zdobený. Centrem této oblasti je obec Postřekov, dále Klenčí pod Čerchovem, Pec pod Čerchovem, Díly a Chodov.²²

Zajímavostí je, že velkou badatelkou Chodského regionu byla Božena Němcová. Za svého života totiž pobývala na Domažlicku, a tak byla s Chodskem velmi citově spjata.

*Od poloviny 19. století, v dobách Národního obrození, a zejména pak po vydání Jiráskových Psohlavců, se Chodsko stává cílem řady českých spisovatelů vlastenců, kteří obdivovali Chody jako symbol národní nepoddajnosti a nemohli si nepovšimnout, jak jsou ryzí. Jak výrazná je tvrdá krása jejich tváře, jejich výbojný temperament, nezvykle ostré barvy jejich kroje, útočná muzika a melodické, čisté nářečí.*²³

Pro Chodsko jsou typické, mimo slavnostního kroje, také zvyky, které se zde stále dodržují. A některé zvyky (masopust, pouť) právě s typickým chodským krojem souvisí, protože se kroj často na některé tradiční chodské rodinné či výroční obřady nosí.

²²KURCOVÁ, J. Neobyčejné obyčeje Chodska. Kolinec : AgAkcent, s. r. o., 2014, str. 5

²³NEJDL, Josef a Zdeněk PROCHÁZKA. *Chodsko historické a současné: Chodenland früher und jetzt = Chod Area historical and present*. V Domažlicích: Nakladatelství Českého lesa ve spolupráci s Muzeem Chodska, 2013, str. 5

6.2 Specifika dialektu na Chodsku

Jak bylo již uvedeno, Chodsko náleží do jihozápadních Čech a jedná se o západočeskou variantu dialektu. Chodsko patří mezi místa, kde se nářečí stále dodržuje.

V této podkapitole shrnuji poznatky z kapitol, které této části předcházejí.

Jak jsem při zpracovávání mé práce zjistila, Chodům se říká Buláci. A s touto „přezdívkou“ souvisí také první a velký nářeční znak typický pro Chodsko:

- Příčestí minulé slovesa být – Chodové používají tvary bul, bula, buli (namísto byl, byla, byli) → od toho vznikl název Buláci.

Pro zajímavost zde uvádím část článku z časopisu Naše řeč, který zachycuje informace právě k tomuto nářečnímu znaku:

*Význačný chodský badatel a dialektolog Jan František Hruška uvádí, že výslovnost u místo y byla v příčestí minulém slovesa být v chodštině běžná asi do poloviny minulého století. Téhož názoru je i další chodský rodák Jindřich Jindřich, jenž prý ji slyšel ještě za svého mládí (*1876 v Klenčí; viz sborník Chodsko, Praha 1956, s. 266). V našem století se už bul na Chodsku neříkalo. Příčestí, které dalo Chodům přezdívku buláci, však dosud přežívá v chodských písních (viz Jindřich Jindřich, Chodsko, Praha 1956, s. 266) a v označení chodského venkova jako Buly a venkovanů voňi sou z Bul, vona je bulka, von je bulák, jak se dodnes říká např. ve Kdyni.²⁴*

Další specifika dialektu typické pro Chodsko:

- Variantní koncovka lokálu plurálu (krácení samohlásky → o mrakach)
- Častá varianta zájmen ukazovacích – tuten, tuta, tuto
- Změna měkkých slabik (če, še, ře, le, že < ča, ša, řa, la, ža) – kořan, jahla
- d<r mezi dvěma souhláskami – svarba, tera
- Zmizení hlásky v (paloice)
- Protetické (náslovné) h – halmara, jitrocel

²⁴<http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6041>

6.3 Dialektismy – názvy oblečení na Chodsku

Tato kapitola se zabývá především chodským krojem. Ten je totiž pro tento kraj dominantou v rámci oděvů. Chodsko je jedním z mála míst v České republice, kde se ještě kroj nosí. Zejména pak například o pouti – to mohou přijít ve slavnostním kroji téměř všichni.

Muži mají přes bílé vyšíváné košile vesty z tmavě modrého sukna, kalhoty mají žluté, punčochy bílé, v ruce černý širák. Ženy mají naškrobené rukávce, doplněné o vyšíváný živůtek – lajblík, červenou sukni jim zepředu zakrývá bohatě zdobená zástěra. V ruce nosí Chodka malý bílý šáteček, většinou červeně vyšíváný. Nejtypičtějším prvkem ženského kroje je černý, bohatě barevný vyšíváný šátek, který ženy nosí na hlavě a který jim spadá přes prsa až k pasu.²⁵

V praktické části zjistíme, že v obou kooperovaných slovnících se vyskytuje velké množství dialektů vztahujících se právě k chodskému kroji – kapitola 8 – Komparace Dialektického slovníku chodského J. F. Hrušky a Chodského slovníku J. Jindřicha.

Osobně mohu říci, že při sběru vlastního materiálu pro tuto práci, jsem sama mohla takový kroj vidět. Jedna účastnice mého rozhovoru ho totiž pravidelně nosí a je na tuto tradici stále právem hrdá.

²⁵DVOŘÁKOVÁ, Alena. *Chodsko: Chodenland = The Chod Area*. Praha: Freytag & Berndt, 2012, str. 20

PRAKTICKÁ ČÁST

7. CHARAKTERISTIKA DIALEKTICKÉHO SLOVNÍKU CHODSKÉHO A CHODSKÉHO SLOVNÍKU

Dialektický slovník chodský

Dílo vzniklo v roce 1907 po téměř 15letém bádání a zkoumání chodského dialektu. Vzorem pro tuto práci se stal Dialektický slovník moravský Františka Bartoše.

Hruškův Dialektický slovník chodský je první nářeční slovník z oblasti Čech, vyniká nejen bohatým a spolehlivým nářečním materiálem.

*Slovníková hesla jsou dokládána četnými exemplifikacemi. Cenná je též úvodní rozprava s metodickými a sociologickými poznámkami o práci dialektologa v terénu.*²⁶

Při studiu tohoto slovníku jsem zjistila, že autor opravdu téměř u každého slovníkového slova uvádí příklad přímo ze života na Chodsku. Sám autor uvádí, že pokud někdo chce psát slovník, musí dialekt bezmezně znát a jeho slovník to dokazuje.

Stručně ze života autora

*Jan František Hruška se narodil 6. června 1865. Obecnou školu navštěvoval v Trhanově a pokračoval na gymnáziu v Domažlicích. Poté vystudoval filozofickou fakultu UK v Praze. Po studiích se stal profesorem češtiny a latiny. V jeho literárním odkazu vyniká Dialektický slovník chodský. Ve své rodné obci se Hruška těšil takové vážnosti, že mu byla za jeho účasti 11.7 1937 odhalena pamětní deska na jeho rodném domku.*²⁷

Chodský slovník

Jindřichův Chodský slovník vyšel zejména ve spolupráci s Josefem Kotalem. Datace tohoto exempláře se zřejmě pohybuje mezi roky 1953 – 1957.

Spolupráce mezi nimi vznikla už v roce 1945, kdy byl mladý 24 Josef Kotal doporučen jako pomocník národopisci Jindřichu Jindřichovi.

²⁶ PLESKALOVÁ, Jana. *Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky*. Praha: Academia, 2007., str. 351 - 352

²⁷ <http://www.pecpodcerchovem.cz/jan-frantisek-hruska/>

*Materiál pro vydání slovníku vznikal postupně. Úplné dokončení a vydání slovníku proběhlo až 40 let po Jindřichově smrti.*²⁸

Jindřich Jindřich

Jindřich Jindřich se narodil 5. března 1876 v Klenčí pod Čerchovem, zemřel 23. října 1967. Je známo, že právě jeho zásluhou bylo vybudováno Chodské muzeum, které se nachází v Domažlicích.

*Měl velmi blízko k hudbě, jeho hudební nadání pocházelo z rodiny. Studoval na učitelském ústavu v Soběslavi. Několik let učil na školách ve Lhencích a v Domažlicích. Celý svůj život zasvětil rodnému Chodsku. Za své hudební i etnografické dílo byl v roce 1954 jmenován zasloužilým umělcem a v roce 1957 národním umělcem. Byl také členem České akademie věd a umění a čestným členem Svazu českých skladatelů.*²⁹

Shrnutí charakteristiky obou tisků

Ač mají obě tato díla stejný předmět zájmů, výrazně se od sebe liší. Z určité části je to možná i skutečností, že J. F. Hruška byl lingvista, J. Jindřich nikoli. Slovník J. F. Hrušky je uspořádán podle lexikálních pravidel, je seriózní lingvistickou prací. J. Jindřich prezentuje sběr nadšeného milovníka Chodska. V obou dílech bez rozdílu je vidět, že za sepsáním těchto děl stojí léta bádání, zkoumání, sběru materiálu a pilné práce.

²⁸ JINDŘICH, Jindřich a Josef KOTAL. *Chodský slovník*. Plzeň: Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje, 2007, str. 13

²⁹ <http://www.databazeknih.cz/zivotopis/jindrich-jindrich-51417>

8. KOMPARACE DIALEKTICKÉHO SLOVNÍKU CHODSKÉHO A CHODSKÉHO SLOVNÍKU

Tato kapitola bude z praktického hlediska neobsáhlejší. Kromě komparace dvou výše uvedených slovníků zde dojde také ke komparaci se Slovníkem spisovného jazyka českého (dále jen SSJČ) a s Českým jazykovým atlasem (ČJA).

8.1 Excerpce z Dialektického slovníku chodského J. F. Hrušky

A

Pod A není doložen žádný lexém z tématu oblečení.

B

besta, vesta. Besty bvjvávaly šecko se stojatyjma límci: byjvaly šerkový i soukenný. **CHS**

bulka, 1. šátek vázaný „na bulku“ = na babku.

2. sukně stará krojová, tmavá, lesklá, se žlutou lemovkou dole. (Lesk se obnovoval hlazením skleněnými hladítky tvaru vyspělého hříbu: pleny se žehlily také tak na studeno.)

buta, bačkora. V butach se mi to eště de, v bůtach: ale jiný vobutí už mñe tlačí. To sou švesky: sladký jako fíky a navaří se jako bůty. **CHS (pojem bůta)**

butky, ženské střevíce z látky (obyč. sametu), zdobené mašličkami a srdíčky atp., vystříhanými z barevného (červeného) sukna. **CHS (pojem bůtka)**

C

cípek, cípku, šátek třírohý, menší, jenž se nosívá na krku (v Domažlicích v létě i na hlavu).

Je to vlastně „cip“, polovina šátku obyčejného, v úhlopříčně rozděleného. **CHS**

cumploch, šátek složený od cípu k cípu a pak ode středu ke koncům v pramen spletený.

Jím vyplácel při „hře na slepého Víta“ (= slepou bábu), slepyj Vít, koho po hmatu zapadl.

CHS

Č

čepec, krojový čepec na hlavu jen pro vdané, černý a bílý, vyšíváný, kulatého tvaru: odtud též koláč zvaný. Napínal se do kulata prutem obaleným koudelí „kotětem“ a upínal na okraji k hlavě „plínkou“, bílou stužkou, podél čela bíle vyšívanou. Míla býlí čepec, na ňom černyj kříž (= vdala se mi). **CHS, SSJČ**

čepení, nevěstina výzdoba hlavy (z rozmariny, pentliček, bublinek skleněných a dracounu). Dva proutky rozmarinové vedeny kolem hlavy, šest spleteno pantličkami tak, že tvoří malý okřínek, připjatý ke vlasům „blunky“ a připevněný k čelu „vospánkem“, stužkou sametovou. **CHS, SSJČ**

čepičky, nášivky plátěné nebo kožené, jež našívají na Chodsku na paty punčoch hned po novu, aby se tak záhy neprošlapaly.

čulík, čapka podoby špičaté, pletená, již nosívali staří Chodové po domácku a v nehodě pod širák. Bývala černá, starší pestrá. **CHS**

D

dýnko, čepice byjvaly teky s červenyjma dýnky. **CHS, SSJČ**

E

Pod E není doložen žádný lexém z tématu oblečení.

F

faldovky, též sokolky, vysoké boty s „faldy“. **CHS**

fěrtuch, fěrtouch, zástěra ženská barevná hedvábná nebo prostá plátěná: f. bílý tylový (chodský smuteční) nazýván prgn. zástěra. Starší krojová zástěra bývala modra plátěná, s okrajovým bílým vyšíváním domácích vzorků. **SSJČ**

flámička, jupka „od těla“ z lehčí látky, již nosívají děvčata do práce, zánovní též k puvělkou (ale jen děvčata chapulnická a k le nemají staršího kroje chodského). **SSJČ**

flanda, sukně lehká, laciná. Mila na sobě jednu flandu, karapak nemá mrznout! (- byla špatně obděna.) **SSJČ**

frol, stuha černá hasarová, asi 3 prsty široká, na koncích vyšívána žlutě. Nosívali jej muži i „chlapci“ na krku v kličky zavázaný, než nastaly hedvábné šátky černí. (Chodov do polovice minulého století). **CHS**

G

Pod G není doložen žádný lexém z tématu oblečení.

H

hábit, šat obnošený, zvl.sukně. Hde pa si vzela ten hábit: dyjt' tě žid sebere do rance! **SSJČ**

haklík, háček u šatů ženských. Utrh se mu haklík. **CHS, SSJČ**

hakramka i akramka, stužka vlnitého tvaru, rozličně barvená, již zdobívaly šedličky okraje puvědkového šatu. **CHS**

houklad, boty na h. (h zcela jasné). **CHS**

hourezky i houřezky, střevíce ze starých bot (když se uřežou holenky). Vzel sem na nohy hourezky, myslil sem si: bure to lehký a čechmanský vobutí: vodřil sem si patu.

CH

chamajda, nepěkný klobouk ženský. Že to chceš vzít na hlavu, takovou chamajdu. **CHS**

I

iskra, pl. ískry, stříbrné vyšívání na svislých pantlech nevěstina kožíšku. **CHS**

J

jablunkovyj život, hedbávný, červený s drobnými květy, jaký nosily nejdávnější Bulky, pokud dnes staré šedličky mohou svědčiti. **CHS**

jupka, kabátec ženský, lehký („od těla“). Eště mi vostálo na jupku. **CHS, SSJČ**

K

kabátek, prgn, kabátec ženský sváteční, letní býval z bílého sukna, pestře vyšíváný na koncích rukávů, ale vzadu bez přívěsků. **SSJČ**

kahloty, vedle kalhot, ale řídě. Já si na tu cestu eště koupím nový kahloty (stařec na pouť do Prahy). **CHS, ČJA (pod pojmem kalhoty)**

kalounek, 1. tkanice úzká, obyčejně lněná, k zástěrám a jinam na kroj chodský ženský. Bývají bílé, modré a pruhované jako kanafas: pl. kalunky.

2. hedbávná pentlice, již si vdaná podvazuje kožíšek. **SSJČ**

kalunky, hedbávná pentle (jediná) vdané ženy, zavazovaná v pasu přes kožíšek nebo kabátek, kupuje ji ženich a sice kupuje dvojí: na voradby (modrou) a na vočepky (jasnou).

kamrhol, niti vlněné z vlny prý „ankorských koz“. Na starém kroji vyšíváno se jím jako hedvábím.

kančka, tkanička, tkanice. **CHS, ČJA**

kanduš, 1. šatečky dětské, sukně se životem v „celosti“.

2. šat vůbec, zvláště s příděchem opovrhlivým. Vem ňákýj kanduš na sebe.

Ha ty set, ta má pěknýj kanduš. **CHS, SSJČ**

kanice, prgn. proužka vyšívána na čepci koláči. Ta má pěknou kanici! **CHS, SSJČ**

kašket, čepice letní s koženým štítkem, kulatá nebo podlouhlá. **SSJČ**

kařata, podvlékačky, spodky a spodničky. Kařata se nosívaly: kalhoty mívali počívku z domácího plátna – zima nebylo. **CHS, SSJČ**

kazabajka, kabátec ženský, teplejší a k tělu. **SSJČ**

klobuk, kloubouk. **CHS**

kmotrovský kabát, dlouhý selský kabát z modrého sukna s pestrým vyšíváním. Nosívali jej do nedávna o slavnostech rodinných. Nyní oblékají jej jen o slavnostech národních. Spíše z donucení, ale zvyk starý hlásí se o právo, že například ženich obléká raději při sv. Jakubě dlouhý zimník, než novomodní krátký kabát.

koláč, čepce kulatý pro vdané, buď celý bílý, nebo s červeným vyšíváním v podobě kříže: starší prý býval jen s „vokem“ vyšíváný. Nyní se již nenosí, ale o rodinných slavnostech hojně jej mívaly matky ještě před dvaceti lety. Jeho části kromě vyšívání rouchy byly „kotě“ (obalený prut, jenž rouchu napínal) a plínka, pás, jimž se k čelu a týlu čepce

přivazoval. Čepec připínaly „paní matky“ nevěstě poprvé v noci o svatbě sundavše jí čepení. **SSJČ**

koženky, kalhoty kožené, bývaly: skopovice, puklovice, jelenice atp. **CHS, SSJČ**

kuřátka, druh vyšívání.

kvítky, vzor ve vyšívání.

L

lajbík, lajblík, sukně s lajblíkem, tj. se živůtkem v celosti: takové nebylo při starším kroji: začala po vzoru města u chalupnic a vůbec ženských „z mladýho lidu“ (ne sedláků). **SSJČ**

lemovka, lemování, jež mívali starší Chodové i na županech místo límce. **CHS, SSJČ**

límeček, prgn. o límečku u mužské košile na rukou, u krku je límec. Zvláště límeček na košili ženichově: je úzký modrý pásek, přišitý na vlastní límeček košile, jenž jest zakončen „žinkami“, šitou krajkou o dvou, třech řadách oček. **CHS, SSJČ**

liťák, litý knoflík žlutý na mužský kroj chodský. To nebyjvaly než liťáky, ty si lezdos dělal i sám, a knoflíky vyšívány a jaký pak pěkný vyšívány: íčko je tudy kryjciří nehušijou! **SSJČ**

lošna, jazyk kožený, na konci roztřepený, jenž splýval jsa přehnut, třepením navrch přes šněrování hrubého střevice mužského. Za chůze pleskaly lošny do střevice.

M

masová sukně, krojová sukně barvy masa.

merinka, sukně barvy zelené (krojová s varhánky). **CHS**

modráčková sukně, krojová sukně barvy chrpové.

N

nápenka, pentlička červená, spínající lajbík nebo kabátek ženský, zapínaný jen na jeden haklik dole, nahoře nedopjatý: skládá se nyní z užší stužky, vlastní nápenky, a širší pentličky, vázané na ní v mašli. U vdaných drží nápenka poruštičku a zároveň k ní přidržuje nedopjatý kabátek. Na starých šnarovačkách s „puntem“ byla stužka jediná, dlouhá: přivazovala se k poslednímu háčku dole a zachycovala pak z obou stran ostatní, mající podobu ležatého v. Až nahoře nad puntem zavázán konec v mašli: Odtud žertovný název „símotam“.

O

Pod O není doložen žádný lexém z tématu oblečení.

P

padesátikvětový šátek, pestrý, hedvábný, krojový. **CHS**

pájovka, sukně krojová vlněná, barvy jasně červené, též „jasná“. Tutý říkáme krvavka: doma mám ještě jednu červenou pájovku. Paní ji za to přidala jasnou sukni (děvce sloužící v městě).

pantle, dom. pantlička, pentle atd. Též v podřečí pantl (ten). Káče pantle nosila. **CHS**

paráda, sváteční šat ženských se vši parádou. Z husí muší selka pospravit všecku parádu.

CHS

párečky, knoflíčky do košile mužské: „houškem“ prodila se nit a zavázala na koncích, nebo je, po dvou spojoval zvláštní háček jako ležaté písmě S. **CHS**

pistulky, úzké rukávy u košil ženské a dětské. Tuta, jako má náš chlapec tudle (košile), té s pistulkama. Ženský do práci mají teky s pistulkama: rukávce sou víc na parádu. **CHS (pod pojmem pjistulky)**

plena, bílý vyšíváný šátek plátěný na hlavu. Pleny ženskyjm sluší – cák je to platný: dobře že se přece drží. Zavazuje se do cípu, takže v zadu splývá mezi rameny bohatě vyšíváný, krajkou lemovaný cíp, druhé dva, nastavené krajkou lemovaný cíp, druhé dva, nastavené vyšívánými páskami, zavážou se nad temenem hlavy v mašli. Starší bývaly prostší, plátěné. Za vyšívání platívají kolik zlatých. Pleny nosí vdané i děvčata, zvláště co odložily dívky „plínky“ a ženy „koláče“. **CHS, SSJČ**

podlavna, hedvábný šátek, jimiž se přikrývá dítě zavinuté, když se nese ke křtinám a k ouvodu. Za starých dob bývala domácí plátěná a kalíškem a krajkou okolo zdobená.

podoleček, zdrobnělina od podolek: podolek na košili mužské: býval menší než na košili ženské, ale též z hrubší látky nežli ostatní košile. Podoleček pomáhal držít kalhoty. **SSJČ**

podolek, dolní část (od pasu) košile z jiného tlustšího plátna: za stara býval i na mužské košili, ale menší: ženské je mívají dosud. De pa mívaly ženský košile bez podolku: to by byla byjvala nehospodárnost. A jaký pak byjvaly podolky tlustý – škrabávaly po nohach jako čmert. **CHS, SSJČ**

podšádky, nášvy na košili nad ramenem, ale píď široké a dvě dlouhé, jimiž se látka zdvojila, takže se tak netrhala. Všívaly se též dospod, odtud jméno. Na mužských bývaly uprostřed nahoře rozstříženy a mezi obě polovice všíváno „srdíčko“, trojúhelníček z téže látky, obvykle tenčí, než byla na košili celé. Též náramek.

pokostní, přívlastek slavnostní košile, košile přiléhající „po kostech“, úzká všední, zvláště bez velkých a mnohých faldu na rukávech. **CHS**

poruštička, část kroje ženského, skutečná peřinka, kterou kryje vdaná Chodka přes prsa. Přidrží ji nápěnka. V svátečním ústroji překládají přes ni ještě hedbávný šátek, takže ji není viděti. Do nedávna byla poruštička obvyčejná, nyní je ji vídati jen na stařenách, jež však ji nosívají i po domácku, k lajbíku a beze všeho zakrývání. Za stara nescházela v kroji ani do hrobu.

praštěnky, žluté kožené kalhoty (krojové). Ty máš praštěnky, ty sou! Když se onosily, vyčistili je, vycpali slamou nebo senem, aby se nesrazily, a natřeli je rozpuštěnou žlutou hlinkou a byly kalhoty zas jako nové. **CHS, SSJČ**

přikopytí, dolejší část punčochy (až po kotníky). Dám nový přikopytí a burou punčochy zas. **CHS**

punča, punčocha. **CHS**

punt, náprsenka tuhá, podobná malému zouváku: součástka starého ženského kroje, jež se vkládala na ňadra mezi nedopjaté přednice šněrovačky, ozubené s obou stran velkými pevnými háčky tvaru S a stahované nápěnkou „símotám“. **CHS, SSJČ**

puramice, úzké náramky na šatu, zvl. ženském: na voblečce, živůtku atd. Náramky jsou do šatu všité (na košili), puramice jsou jako šle a jen na koncích přišité. **CHS**

Q

Pod Q není doložen žádný lexém z tématu oblečení.

R

rozháněnyj život, hedbávný červený s květy velkými, jež nosily staré bulky odkládající už jablunkovyj. **CHS**

rukajce, rukavice. Nechoď bez rukajce! **CHS**

rukávce, vrchní část ženské košile s vydutými rukávy a tílkem volným, od těla, zpředu nesešitým a sahajícím až přes boky. Nemají zapínání, nýbrž konce překládají se přes sebe a upínají živůtkem. Pod rukávci jest druhý díl košile, voblečka. **CHS**

rybičky, druh vyšívání. **CHS**

Ř

řetízky, zvláštní tvar chodského vyšívání. Bývá buď obyčejný, nebo pletený. **CHS**

S

símotám, žertovný název stužky, jež spínala živůtek starších Chodek, zachycujíc z obou strach stejně velké háčky na životě, podobající se tvarem tištěnému Š. **CHS**

skořicová sukně, krojová této barvy.

spodničky, podvlékačky. **CHS, ČJA**

spratek, vydělaná kůže s kožešinou (na bačkory, kalhoty zimní atd.). **SSJČ**

sukeň, gen. pl. vedle sukní. **CHS (pod pojmem sukně)**

Š

šáci, šátek.

šerka,
1. látka od domácího tkalce, polovlněná (osnova lněná).
2. sukně šerková, potom i „celovlněná“, dle barvy mají různá jména, hlavně dle barev bylin (modráčková, viková atd.) **CHS, SSJČ**

širák, široký klobouk chodský, zdobený pentlicemi černými splývajícími od temene na širokou střechu. Svobodní měli kolem něho otočenu pestrou šňůrku, „housenky“, v smutku (na pohřbech) obvazovali jej bílým kalounkem. **CHS, SSJČ**

škrampály, stará obuv, zvl. střevíce nebo pantofle.

šlamp, stará obuv. Já vzela ty šlumpy a teče mi íčko do nich!

špenzr, sváteční kabátec ženský, krátký k tělu, z modrého sukna, na konci rukávu pestře vyšívání: zadu má přišitý pásek soukenný, jehož konce splývají zadu za boky asi na 2 dm, též vyšívání. Špenzr je pozdější než kabátek. **CHS, SSJČ**

T

tílko, zdrobnělina od tělo, o hořejší části ženské košile, bez podolku (část dolejší). Tílko byjvalo tenčí, tak patnácti, vosumnáctikopový, podolek byjval desíti, dvanáctikopový. **CHS tisknutyj**, o látce z domácího plátna, barvené u domácího barvíře: fěrtuch; modrý květovaný.

třijce, mužské starodávné bývaly hrubé juchtové, po kotníky, řemínkem zavazované: přes rozparek splýval velký kožený jazyk vroubkovaný („lošna“). **CHS**

tulše, nějaký šat.

tvrdyj květ, na šátku hedvábném, tj. s velkanými nitkami zlatými nebo stříbrnými. Je eště žambura a teky huž chce mít šátek s tvrdyjma květy. Nosí se křížem přes prsa.

Ť

Pod Ť není doložen žádný lexém z tématu oblečení.

U

Pod U není doložen žádný lexém z tématu oblečení.

V

věník, část košile, „koukající“ dítěti vzadu z kalhot.

vězdičky, vzorek vyšívaní. **CHS**

viková sukně, vlněná varhánková sukně barvy kvetoucí vikve (fialová).

vlněnka, sukně vlněná od domácího tkalce, polosváteční, rozmanitě úzce pruhovaná. Nosí se hlavně v Chodově a v Klenčí. **SSJČ**

vobátky, onučky. Hezky volný boty a vobálky do nich a deš snadlo a dobře.

voblečka, úzká košile ženská, z hrubého plátna, visící i na šlích („puramicich“) z téže látky.

vobutíi vobuv. Dřevák je dobrý vobutí, suchý ha teplý! **CHS**

vočepky, pl., čepení nevěsty.

vokasnyj šat, zvláštní sukně. Do práci je to vokasný (o kratší sukni).

vospánek, stuha sametová černá se zoubky a dírkami.

vyjkladky, široký límec s krajkou, jež překládá Bulka (postřekovská dosud) přes kabátek od krku až po ramena.

W, X, Y

Pod W, X, Y není doložen žádný lexém z tématu oblečení.

Z

zadrhávka, zvláštní tvar chodského vyšívání, sdružoval se obyčejně s „řetízky“. **CHS**

zapinátko, jehlice spínající ženské „rukávce“ u krku.

zástěra, v kroji chodském jest sváteční, bílá, tylová, jež má význam smuteční proti pestrému fěrtuchu. Starší bývala modrá, užší plátěná, s bílým okrajovým vyšíváním. **CHS, SSJČ**

závazka, červená pentlice, obyčejná hedbávná, jež uvazovala a zdobila vrkačky dívky chodské v zadu na hlavě, dokud mívaly hlavy jen plínkou kryté. **CHS**

Ž

župánek, starý krojový kabátec ženský, delší než špenzr a vzadu s varhánky. **CHS, SSJČ**

8. 2 Excerpce z Chodského slovníku J. Jindřicha

A

ažůra, ž., druh výšivky.

B

bablna, ž. i **bavlina**; **bablňák**, m. = bavlněný šátek; **bablňenyj** i **bablnovyj** = bavlněný: kup v mjestě teplej **bablnovyj** šátek. **SSJČ**

bakanče, stř., též třijc s lošnama = 1. dřívější typ střevíce s lošnami.

2. žertovné pojmenování staré, špatné obuvi. **SSJČ**

beranice, ž. = čepice z beránčí kůže. **SSJČ**

besta, ž. = vesta, součást mužského kroje. Já mám malovanú bestu, bestičku. **DSCH**

bota, ž., 7.mn. botma. **ČJA, SSJČ**

bulák, m. n. t. líták = žlutý mosazný knoflík na slavnostním mužským kroji.

burda, ž. = hrubá tkanina n. hrubý tkaloun.

bůta, ž. = plstěná bačkora. **DSCH, SSJČ**

bůtka, ž. = ozdobný střevíc z kůže a sametu, obouvaný k svátečnímu kroji. **DSCH, SSJČ**

C

cajk, m. /z něm./ = šaty z obyčejné bavlněné látky. **SSJČ**

cápojice, ž. = beranice, teplá čepice s beraní kůží: chlapec míl na hlavě cápojici.

cípek, m. = šáteček na krk, složený do cípu. **DSCH**

cumprloch, m. = spletený šátek. **DSCH**

Č

čepec, m. = čepec s křídla. **DSCH, SSJČ**

čepení, stř. = výzdoba hlavy nevěsty a družiček. **DSCH, SSJČ**

čepjice, ž. = názvy čepic podle materiálu: vydrovka, schořovjice, beranice, z hubjice.

čizma, ž. = bota /faldovka/, výskyt jen v přenesených písních. **SSJČ**

čulík, pletená čepice, která se nosívá v zimě pod mužský klobouk. **DSCH**

D

dřevák, dřevěná obuv s koženým nártem. **SSJČ**

dýnko, vršek čepice. **DSCH**

E

Pod E není doložen žádný lexém z tématu oblečení.

F

faldovky, faldovačky, vysoké boty, shrnovačky. **DSCH**

frol, m., 1. závoj z průsvitné tkaniny.

2. černá haraska (stuha) žlutě vyšíváná, kterou muži nosívali na krku.

G

Pod G není doložen žádný lexém z tématu oblečení.

H

haklík, kovový háček zapínací. **DSCH, SSJČ**

hakramka, ž. i akramka = barevný, strojem vyšíváný pásek, pentlička apod. **DSCH**

halena, ž. = volný kabátec, halena. **SSJČ**

haraska, ž. = vlněná barevná stuha, kterou se ovazuje len na kuželu nebo se jí používá u ženského kroje. **SSJČ**

holínka, část boty, kryjící lýtko. **SSJČ**

houkla, měly švy vně, netlačily. **DSCH**

houstroj, ústroj, šat.

houvazek, podvazek. **DSCH**

hubrus, ubrousek na plenu.

hutírka, utěrka, ručník.

CH

chamajda, ž. = staromódní ženský klobouk: teta nosí takovou chamajdu. **DSCH**

chamradí, kabát, šaty.

chlupatice, ž. = chlupatá látka. **SSJČ**

I

iskry, zlaté a stříbrné vyšívání na chodském kroji. **DSCH**

ištěrkuvyj šátek, šátek s třpytivým okrajem.

J

jablůnkovyj život, starodávný hedvábný živůtek, červený s malými květy, který dříve nosívaly selky. **DSCH**

jelenice, kalhoty koženky. **SSJČ**

jelito, stř. i **jelíto** = prošíitý váleček u lajblíku na bocích živůtku nebo šněrovačky, aby sukně nespádávala. **SSJČ**

jupka, ž., ženský kabátek. **DSCH, SSJČ**

K

kabát, m.; kabát bílýj / šerkovyj neboli kaftan. **DSCH, SSJČ**

kacabajka, ž. = obyčejný přiléhavý kabátek: chtěji kacabalku z krátkýho kabátku. **SSJČ**

kacafírek, m. = krojový kabátek bez rukávů: nosí takuvyj strakatyj kacafírek. **SSJČ**

kahloty, ž. /pomn./ i **kalhoty** = sú zadržápený kalhoty plátěný. **DSCH, ČJA**

kajda, ž. = kazajka, halena. Ztratila sem kajdu. **SSJČ**

kalíšek, m. = vyšívání s vytahovanými nitmi /u čepce „koláče“, dívčí plínky aj.

kaloun, m. = tkaloun, tkanice k ženskému kroji. **SSJČ**

kančka, kanička, ž. = tkanice, tkaná stužka. **DSCH, ČJA**

kanduš, =
1. sukně se živůtkem v celosti.
2. o oděvu vůbec, často žert. **DSCH, SSJČ**

kanice, ž. = vyšívání proužek na čepci. **DSCH, SSJČ**

kapličky, mn.č. = zvláštní druh výšivky.

karaganda, ž. = šaty vcelku.

karkulka, ž. = dětský čepček. **SSJČ**

karmazín, m. = hedvábná látka nachově červená. **SSJČ**

kašket, m. = čepice z choroše, opatřená štítkem. **SSJČ**

kaťata, stř. /pomn./ = podvlíkačky, spodničky, spodky, spodní kalhoty ženské. **DSCH, SSJČ**

kaťátka, stř. /pomn./ = spodní kalhotky dětské.

katě, ž. /pomn./ = spodky. **SSJČ**

kazajka, ž. = krátký kabátek. **SSJČ**

kjety tvrdý, květy na hedvábných šátcích, protkávané zlatým nebo stříbrným dracounem.

klobouk, m. = klobuk. **DSCH, SSJČ**

kloflík, m. = knoflík.

koláč, m. = starodávný čepce krojový. **DSCH**

kolovj plášť

kolová sukně

kopečky, bílé zoubky, dolní obruba smutečních tmavomodrých zástěr starších žen na Chodsku.

koska, ž. = knoflík s dírkou, čamrda.

košile =
košile pačesná – z hrubému režného plátna.
- košile s pjistulkama.

- o košilích žen i mužů v Chodském kroji. **SSJČ**

koženky, kalhoty k mužskému kroji, žluté z jelenice nebo z kůže srncí, ale též z kozlí či skopové. **DSCH, SSJČ**

krpce, střevíce z 1 ks kůže.

krvavka, ž. = sukně barvy krve.

kryjzlík, m. = límeček krajkový nebo vyšíváný, též zřasený.

kytle, dlouhý sukně z hrubé tkaniny. **SSJČ**

L

lajb, m., **lajbl**, -ík = vesta mužského kroje, někdy s rukávy. **DSCH, SSJČ**

ženskyj lajbík = živůtek, šnaruvačka.

lemování, stř. = lemování místo límce (na částech kroje). **DSCH, SSJČ**

líčko, stř. = část dětské čepičky.

límeec, m. = jen u krku. **SSJČ**

límeček, m. = na rukávě. **DSCH, SSJČ**

M

mašle, **mašlička**, ž. = stuha z barevných pentliček se dělají mašličky. **SSJČ**

merinka, ž. = krojová sukně v barvě trávové zelené. **DSCH**

mřížkování, stř. = zvláštní druh výšivky.

N

náčelka, ž. = plena přes čelo ke spánkům. **SSJČ**

nejšlata, dřeváky s koženými nártý.

nohajce, **nohavice**, nohavice.

O

Pod O není doložen žádný lexém z tématu oblečení.

P

paboučky, jemná ozdobná výplň při vyšívání pleny, šátečku, košile.

pačesná košile

padesatikjetuvanyj šátek, pestrý hedvábný šátek ke kroji s tvrdými květy. **DSCH**

pantalony, m. = široké kalhoty.

pantle, ž. = stuha, pentle. **DSCH**

pantlička, ž. = stužka, pentlička.

paráda i parády, ž. = ozdůbky na šatech, jako vyšívání. **DSCH, SSJČ**

páreček, m. = háčkem nití spojené dvě skleněné knoflíčky, jimiž se spínala mužská košile u límce a na rukávech. **DSCH**

pasnička, ž. = dětská sukénka, která má místo živůtku široký límec.

pacička, ž. = našité plátno nebo kůže na patě punčoch.

pažení, stř. = nárt celých dřeváků.

pentlík, m. = plech pod dívčí vrkoče, které se na něj natáčejí jako hnízdečko. **SSJČ**

pjila, m. = výšivka zoubkového tvaru.

pjistulky, ž. = úzké dlouhé rukávy ženské a dětské košile, tzv. košile s pjistulkama nebo s pokosnyjma rukávy. **DSCH**

planda, volný šat. **SSJČ**

plášť kolovyj, m. = část mužského kroje, modrý soukenný plášť.

pláštíková košilka, ž. = dětská košilka, u krku s krejzlíčkem, na rukávech vyšívají nebo paličková krajka.

plátěňák, m. = plátěný kabát (krojový). **SSJČ**

plátenice cuckový, kalhoty z hrubého plátna.

plátěňky, plátěné kalhoty.

plena, velký, bílý šátek na hlavu, bohatě vyšíváný, zdobený paličkovou krajkou. **DSCH, SSJČ**

plínka, 1. vyšíváný pásek na hlavu dívkám.

2. vyšíváný pásek čepce vdaných žen.

počev, m. = podešev.

podhlavna = vyšíváný plátěný šátek čtvercového tvaru, okraje zdobené krajkou.

podvlíkačky, podvlékačky = pánské spodní kalhoty. **DSCH, ČJA, SSJČ**

podolek, m. = část ženské košile od pasu dolů. **SSJČ**

pokos, m. = šátek na pokos – šikmě zavázaný, přiléhavý, bez širokého hřebenu, je vidět trocha vlasů.

pokosní košile, ž. = úzká, přiléhavá s dlouhými rukávy. **DSCH**

poupátko, stř. = zvláštní útvar výšivky.

práмец, m. = kožešinový pásek na čepici.

praštěnky, ž. = koženky, žluté kožené kalhoty ke kroji. **SSJČ**

přikopytí, stř. = spodní část punčochy (po kotníky). **DSCH**

přípletěk, m. = pásek nebo nit, která se vplétá do vlasů a s níž se pletence zavazují. **SSJČ**

přívěsek, m. = pentle visící s čepení na záda.

puklovjice, koženky, praštěnky = kožené kalhoty z kozlí kůže.

punča, ž. = punčocha. **DSCH**

punt, m. = prsník, náprsenka pro ženský кроj. **SSJČ**

pupík kloflíčkovyj, m. = druh živůtku.

púramjice, ž. = poramenice, tkaninová páska přes rameno, šle všítí na ženské košili, ale i šle na živůtku, kanduši apod. **DSCH**

Q

Pod Q není doložen žádný lexém z tématu oblečení.

R

rám, m. = boty na rám, ke svršku boty přišít rám (vokraj) a k němu přišita podrážka.

beraní rohy, m. = zvláštní útvar výšivky.

rozháněnyj živůtek, m. = z hedvábné látky s velkými květy. **DSCH**

rozplášenka, ž. = flámiška – volná kazajka polosvátečního ženského kroje, tzv. půbědkového.

rozpletačka, ž. = vypletačka, čepička.

rukajce, rukajčka = rukavice: na ruku má rukajce. **DSCH**

rukávce, m. /pomn./ = krátká tenká košile ženský se široce vydutými rukávy. **DSCH**

růžičková sukně

rybičky, způsob výšivky. **DSCH**

Ř

řeben, m., řebínek = vzorovaný řeben ke kroji.

řebíčkový kožich

řetízek (řetázek) = druh výšivky. **DSCH**

S

salup, m., salúp = součást ženského kroje, velký vlněný šátek, barevně kostkovaný, s třásněmi /výroba v prádelně kdyňské/. **SSJČ**

selckýj kroj = chodskýj.

schořovjice, ž. = čepice z tchoří kožky.

símotám, m. = barevná stužka sešňorovaná živůtek s puntem. **DSCH**

smutek, m. = smuteční zástěra (nevěsty), tylová, strojem vyšívaná. **SSJČ**

spínátko, stř. = ozdobná jehlice u ženského kroje. **SSJČ**

spodní sukně = pod šerkou.

spodnička, f. = spodní kalhoty mužské. **DSCH, SSJČ**

strakamakatyj šátek = velmi pestrý, strakatý.

strůj, m. = oblek, šaty, kroj. **SSJČ**

sukně, ž. = suknice, suknička. **SSJČ**

Š

šactvo, stř. Paní má šactva.

šakonuvj, šakunuvj šáteček = batistový.

šat, m. častěji vobleč. Zmokne-li tě šat. **SSJČ**

šátek, m. Šátek na babku; **šáteček**, m. Hdyž dá dívče chlapi **vyšívaný šáteček**, je to vyznání lásky. **SSJČ**

šatka, ž. = úzce složená šerpa, na obou koncích vyšívaná, obtáčela se kolem dívčí hlavy, temeno zůstalo nekryté. **SSJČ**

šerka, ž. =
1. pevná, polovlněná látka z vlny a ze lnu, barvy obyčejné bílé.
2. šerková sukně = sukně krojová sváteční různých barev.
3. plášť, kaftan, bílý župan – mužský krojový kabát, dlouhý vyšívaný plášť z bělavé šerky. **DSCH, SSJČ**

šerkovák, m. = bílý dlouhý kabát lněný.

šerkovjina, ž. = šerková látka.

šes(t)ka, tvar výšivky v podobě číslice 6.

širák, šírák, m. =tradiční pěstěný klobouk k mužskému kroji. **DSCH, SSJČ**

škořice - skořicová šerka = krojová sukně skořicové barvy.

skorně, škrampál, škrpál = staré střevíce, silně obnošená obuv.

šnaruvačka, ž. = živůtek, lajblík.

šnaruvadlo, ž. = hedvábná pentle, dlouhá přes 1 m.

šorc, m. = starodávná sukně z tmavého plátna, lemovaná barevnou šňůrkou. **SSJČ**

šotys, m. =kostkovaná látka.

špalíček, m. = podpatek, dřevěný kramflíček po stranách obšitý kůží, vespod s podkůvkou.

špenzr, m. = kazajka = modrý kabátek ze sukna, šitý k těly, zdobený výšivkami, součást ženského kroje. **DSCH, SSJČ**

T

tílko, stř. = část ženské krjové košile, horní volná (bez podolku). **DSCH**

třeje, třije = střevíc.

třijce na špalíčkách

třijce s lošnama = tzv. bahančata. **DSCH**

tunyka, ž. = ozdobený přehoz přes sukni.

tyvetuvyj šátek

Ť

Pod Ť není doložen žádný lexém z tématu oblečení.

U

Pod U není doložen žádný lexém z tématu oblečení.

V

vajičko, stř. = tvar výšivky.

varhánky,trojité záhyby vzadu na špenzru a kožíšku.

váhanyj lajblík, bohatě vyšíváný živůtek k ženskému kroji.

veselyj šátek, pestrý, nejčastěji červený.

věždička, ž. = útvar výšivky (pravidelný 3-8 úhelník). **DSCH**

vjisatka, ozdoby u čepení a čepeníčka.

vláčkový krajky, paličkované, jemné, tylové k plenám, čepením, koláčům.

voblečení, šaty, oděv.

voblečka, ž. = starodávná ženská košile z domácího plátna, bez rukávů, úzká a krátká jen přes kolena zavěšena na pŕamjicích.

vobruvka, ž. = musí ji mít šátek.

vobutí, stř. = obuv. **DSCH**

vobzinkování, stř. = vyšítí okraje svatebního čepce.

vočka, /mn./ = útvar vyšívání, dírky na límci a rukávech mužské košile krojové

vobleč, m. = svatební oděv.

voračka, ž. = ženská maškara o masopustním úterý.

vornát, m. = vyšíváný kožich, kožíšek ke kroji, zdrobený tulipány.

vospánek, m. = prolamovaná černá zoubkovaná sametka, která připíná čepení k hlavě.

vrapovanyj = nabíraný, řasený, vrapovaná šerka.

vydra, ž. = čepice z vydří kožešiny.

vyjkladky = vyšíváný bílý límec široký od krku až k ramenům.

vyšacenyj = pěkně oblečený.

vyšívání, stř., **vyšivka**, ž. = Na bestě buly výšivky. **SSJČ**

W, X, Y

Pod W, X, Y není doložen žádný lexém z tématu oblečení.

Z

zadrhávka, ž. = způsob výšivky. **DSCH**

zástěra, ž. = zástěra smuteční bílá, plátěná, půbědková atd.

- zástěra s desaterem.

- pracovní zástěra řemeslníků a nádelníků. **DSCH, SSJČ**

zavázka, ž. = červená hedvábná stužka, kterou nosívaly dívky k uvazování a ozdobě vrkočů. **DSCH**

Ž

žejdlíčkový rukávy, krátké, úzké u ženské košile.

želínovj šátek, z lehké, polohedvábné látky.

župan, m. = plášť k mužskému kroji. **SSJČ**

župánek, m. = starodávný kabátek ženský, bílý modrý nebo černý. **DSCH, SSJČ**

8.3 Komparace Dialektického slovníku chodského a Chodského slovníku

V této kapitole je provedena samotná komparace lexémů z obou porovnávaných slovníků (Dialektický slovník chodský a Chodský slovník). Aby byla komparace přehledná, je shrnuta do následující tabulky. Komparace je provedena dle jednotlivých písmen abecedy.

Písmeno	Dialektický slovník chodský - Hruška	Chodský slovník - Jindřich
A	-	ažůra - druh výšivky
B	besta - vesta	besta - vesta
	bulka - druh vázaného šátku, sukně	-
	buta - bačkora	bůta - plstěná bačkora
	butky - ženské střevíce z látky	bůtka - ozdobný střevíc
	-	bablna
	-	bablňák - bavlněný šátek
	-	bakanče - střevíc, špatná obuv
	-	beranice - čepice z berančí kůže
	-	bulák - žlutý mosazný knoflík
	-	burda - hrubá tkanina nebo hrubý tkaloun
C	-	cajk - šaty z obyčejné bavlněné látky
	-	cápvjice - beranice, teplá čepice
	cípek - šátek třírohý, nosí se na krku	cípek - šátek na krk
	cumploch - šátek složený od cípu k cípu	cumploch - spletený šátek

Č	čepec - krojový na hlavu	čepec - čepec s křídla
	čepení - nevěstina výdoba hlavy	čepení - výzdoba hlavy nevěsty a družiček
	-	čepjice - názvy čepic podle materiálu
	-	čičma - bota
	čulík - čapka pletená	čulík - pletená čepice
D	dýnko - čepice	dýnko - vršek čepice
	-	dřevák - dřevěná obuv s koženým nártem
F	faldovky - vysoké boty s „faldy“	faldovky - vysoké boty, shrnovačky
	frol - černá stuha	frol - závoj, černá haraska (stuha)
	fěrtuch - zástěra	-
	flámička - jupka „od těla“	-
	flanda - sukně lehká, laciná	-
H	haklík - háček u šatů ženských	haklík - kovový háček zapínací
	houklad - boty	houklad - měly švy vně, netlačily
	hakramka - stužka vlnitého tvaru	hakramka - barevný pásek
	houvazek - podvazek	houvazek - podvazek
	hábit - šat obnošený, zvláštní sukně	-
	houresky - střevice ze starých bot	-
	-	halena - volný kabátec
	-	haraska - vlněná barevná stuha
	-	holínka - část boty, kryje lýtko
	-	houstroj - ústroj, šat
	-	hubrus - ubrousek na plenu
	-	hutírka - utěrka, ručník
CH	chamajda - nepěkný klobou ženský	chamajda - staromodní ženský klobou
	-	chamradí - kabát, šaty
	-	chlupatice - chlupatá látka
I	iskry - stříbrné vyšívání	iskry - zlaté a stříbrné vyšívání
		ištěrkuvyj šátek - šátek s třpytivým okrajem
J	jupka - kabátec ženský	jupka - ženský kabátek
	jablunkovyj život - hedvábný červený	jablunkovyj život - starodávný hedvábný
	-	jelenice - kalhoty kožené
	-	jelito - prošitý váleček u lajblíku
K	kabátek - kabátec ženský	kabát - kabát bílý, šerkovj
	-	kacabajka - obyčejný kabátek
	-	kacafírek - krátký kabátek bez rukávů
	kahloty - vedle kalhoty	kahloty i kalhoty
	kalounek - tkanice, pentlice	-
	kalunky - hedvábná pentle	-

	-	kajda - kazajka
	-	kališek - vyšívaní
	-	kaloun - tkaloun, tkanice
	kančka - tkanička, tkanice	kančka, kanička
	kamrhol - niti vlněné z vlny	-
	kanduš - šátečky dětské, šat vůbec	kanduš - sukně, o oděvu vůbec
	kanice - proužka vyšívaná na čepci	kanice - vyšívaný proužek na čepci
	kašket - čepice letní s koženým štítkem	kašket - čepice z choroše
	-	kapličky - zvláštní druh výšivky
	-	karamanda - šaty v celku
	-	karkulka - dětský čepček
	-	karmazín - hedvábná látka
	kařata - podvlékačky	kařata - podvlékačky
	kazabajka - kabátec ženský	-
	-	kařátka - spodní kalhoty dětské
	-	katě - spodky
	klobuk - klobouk	klobouk - klobuk
	koláč - čepec kulatý pro vdané	koláč - starodávný čepec
	koženky - kalhoty kožené	koženky - kalhoty k mužskému kroji
	kuřátka - druh vyšívaní	-
	kvítky - vzor ve vyšívaní	-
	-	kazajka - krátký kabátek
	-	kolová sukně
	-	kolovjy plášť
	-	kopečky - bílé zoubky
	-	koska - knoflík s dírkou
	-	košile - košile pačesná
	-	krpce - střevíce z jednoho kusu kůže
	-	krvavka - sukně
	-	kryjzlík - límeček krajkový
	-	kytle - dlouhá sukne
L	lajbl, lajblík - sukně s lajblíkem	lajbl - vesta mužská; ženský - živůtek
	lemovka, lemování	lemování
	límeček - o límečku na rukou	límeček - na rukávě
	-	líčko - část dětské čepičky
	-	límeček - jen u krku
	liťák - litý knoflík	-
	lošna - jazyk kožený	-
M	masová sukně	-

	merinka - sukně barvy zelené (krojová)	merinka - krojová sukně
	modráčková sukně	-
	-	mašle, mašlička - stuha
	-	mřížkování - zvláštní druh výšivky
N	nápenka - pentlička	-
	-	náčelka - plena přes čelo ke spánkům
	-	nejšlata - dřeváky s koženými nártý
	-	nohajce, nohajice - nohavice
P	padesátikvětový šátek - pestrý, krojový	pádesátikvětový šátek - pestrý šátek
	pantle, pentle	pantle - stuha, pentle
	paráda - sváteční šat ženský	paráda - ozdůbky na šatech
	-	pantalony - široké kalhoty
	pájovka - sukně krojový vlněná	-
	-	paboučky - jemná ozdobná výplň
	-	pantlička - stužka
	párečky - knoflíčky do košile mužské	páreček - háčkem nití spojené knoflíky
	pistulky - úzké rukávy u košile ženské	-
	-	pasnička - dětská sukénka
	podlavna - hedvábný šátek	podhlavna - vyšívaný šátek
	plena - bílý vyšívaný šátek	plena - velký bílý šátek
	podolek - dolní část košile	podolek - část ženské košile od pasu dolů
	podšádky - nášvy na košili	-
	poruštička - část kroje ženského	-
	praštěnky - žluté kožené kalhoty	praštěnky - koženky, žluté kožené kalhoty
	přikopytí - dolejší část punčochy	přikopytí - spodní část punčochy
	punča - punčocha	punča - punčocha
	punt - náprsenka	punt - prsník, náprsenka
	puramice - úzké náramky na šatu	půramjice - poramenice, tkaninová páska
	-	pacička - našité pátno nebo kůže na patě
	-	pažení - nárt celých dřeváků
	-	pentlík - plech pod dívčí vrkoše
	-	pjila - výšivka
	-	pjistulky - úzké dlouhé rukávy
	-	planda - volný šat
	-	plátěňák- plátěný kabát
	-	plátěnky - plátěné kalhoty
	-	plínka - vyšívaný pásek
	-	podvlíkačky - podvlékačky
	-	pokos - šátek na pokos

	-	poupátko - zvláštní útvar výšivky
	-	prámeč - kožešinový pásek na čepici
	-	přípletok - pásek nebo nit
	-	přívěsek - pentle visící s čepení na záda
	-	puklovjice - koženky
	-	pupk klofničkovyj - druh živůtku
R	rozháněnyj život - hervábný červený	rozháněnyj živůtek - z hedvábné látky
	-	rám - boty na rám
	-	beraní rohy - zvláštní útvar výšivky
	-	rozplášenka - flamička
	-	rozpletačka - vypletačka, čepička
	rukajce - rukavice	rukajce, rukajčka - rukavice
	rukávce - vrchní část ženské košile	rukávce - široce vyduté rukávy
	-	růžičková sukně
	rybičky - druh vyšívání	ryjbičky - způsob výšivky
Ř	řetížky - druh vyšívání	řetízek - druh výšivky
	-	řeben - vzorovaný řeben ke kroji
	-	řebíčkovyj kožich
S	símotám - žertový název stužky	símotám - barevná stužka
	spodničky - podvklékačky	spodnička - spodní prádlové kalhoty
	spratek - vydělaná kůže s kožešinou	-
	sukeň - gel. pl. vedle sukní	sukně - sunknice, suknička
	-	salup - součást ženského kroje
	-	selckyj kraj - chodský
	-	schořovjice - čepice z tchoří kožky
	-	smutek - smuteční zástěra
	-	spínátko - ozdobná jehlice
	-	spodní sukně - pod šerkou
	-	strůj - oblek, šaty
	-	strakamakatyj šátek - pestrý
Š	šačí - šátek	-
	šerka - látka, sukně šerková	šerka - pevná, polovlněná látka, sukně
	širák - široký klobouk chodský	širák - tradiční plstěný klobouk
	škořicová sukně - krojová	škořice - krojová sukně
	škrampály - stará obuv, zvl. střevíce	-
	šlamp - stará obuv	-
	špenzr - sváteční kabátec	špenzr - kazajka, modrý kabátek
	-	šactvo
	-	šakonuvyj šáteček

	-	šátek
	-	šatka - úzce složená šerpa
	-	šerkovák - bílý dlouhý kabát lněný
	-	šerkovjina - šerková látka
	-	šes(t)ka - tvar výšivky v podobě číslice 6
	-	škorně, škrpál - staré střevíce
	-	šnaruvačka - živůtek, lajblík
	-	šnaruvadlo - hedv. pentle
	-	šorc - starodávná sukně
	-	šotys - kostkovaná látka
	-	špalíček - podpatek
T	tílko - o hořejší části ženské košile	tílko - část ženské košile
	tisknutyl - o látce z domácího plátna	-
	tříjce - mužské starodávné bývaly hrubé	třejc, tříjce - střevíc, střevíce
	tulše - nějaký šat	-
	-	tunyka - bahamčata
	tvrdyj květ - na šátku hedvábném	-
V	věník - část košile	-
	vězdičky - vzorek vyšívaní	vězdička - útvar výšivky
	viková sukně - vlněná	-
	vlněnka - sukně vlněná	-
	vobátky - hezky volné boty	-
	voblečka - úzká košile ženská	voblečka - starodávná ženská košile
	vobutí, vobuv - dřevák	vobutí
	vočepky - čepení nevěsty	-
	vokasnyj šat - zvl. sukně	-
	vospánek - stuha sametová	vospánek - prolamovaná černá sametka
	vyjkladky - široký límec s krajkou	vyjkladky - vyšívaný bílý límec široký
	-	vajičko - tvar výšivky
	-	varhánky - trojitě záhaby vzadu
	-	váhanyj lajblík - bohatě vyšívaný živůtek
	-	veselyj šátek - pestrý, nejčastěji červený
	-	vjisatka - ozdoby a čepení a čepeníčka
	-	vláčkový krajky - paličkované
	-	voblečení - šaty, oděv
	-	vobruvka - musí ji mít šátek
	-	vobzinkování - vyšití okraje
	-	vočka - útvar vyšívaní
	-	vobleč - svatební oděv

	-	voračka - ženská maškara
	-	vornát - vyšíváný kožich
	-	vrapovanyj - nabíraný
	-	vydra - čepice z vydří kožešiny
	-	vyšívání, výšivka
Z	zadrhávka - zvláštní útvar vyšívání	zadrhávka - způsob výšivky
	zástěra - v kroji chodském	zástěra - zástěra smuteční
	závazka - červená pentlice	závazka - červená hedvábná strožka
Ž	župánek - starý krojový kabátec	župánek - starodávný krojový kabátek
	-	žejdlíčkový rukávy - krátké, úzké
	-	želínový šátek - z lehké, polohedv. Látky
	-	župan - plášť k mužskému kroji

Tabulka č. 2. Komparace Dialektického slovníku chodského a Chodského slovníku

Z tabulky je viditelné, že se většina lexémů, které jsou shodné v obou slovnících, shoduje i významově. Dále vidíme, že podstatně více lexémů nacházíme v Chodském slovníku Jindřicha Jindřicha. Je to z důvodu, že některé lexémy v jeho slovníku nejsou nářečím.

Písmena, která mají největší shodu lexémů z porovnávaných slovníků: K (10 stejných lexémů), P (12 lexémů stejných lexémů).

Písmena, která mají nejmenší shodu lexémů z porovnávaných slovníků: A (0 stejných lexémů), N (0 stejných lexémů).

Zbýlá písmena se pohybují od 1 do 5 shodných lexémů.

8.4 Lexémy z Dialektického slovníku chodského a Chodského slovníku nalezené ve Slovníku spisovného jazyka českého

8.4.1 Porovnání SSJČ s DSCH

V Hruškově slovníku jsme našli několik lexémů, které se objevují i ve Slovníku spisovného jazyka českého. Zajímali jsme se pouze o ty lexémy, které souvisí s oblečením, protože některá slova v SSJČ měla i jiný význam než z lexikálního pole. Slova, která

s oblečením nesouvisí, zkoumána v SSJČ nebyla a nebudou zde vypsána. U některých slov SSJČ uvádí, že se jedná o nářečí – v komparaci bude uvedeno kurzivou.

čepec

SSJČ – pokrývka hlavy

DSCH – čepec, který se nosí ke kroji

čepení

SSJČ – svatební čepec a úprava hlavy nevěsty

DSCH – ten samý význam jako SSJČ

fěrtuch

SSJČ – zástěra; *nářečí*

DSCH – zástěra

flámička

SSJČ – *nářečí*

DSCH – jupka

flanda

SSJČ – *nářečí*

DSCH – sukně

hábit

SSJČ – splývavý šat

DSCH – šat obnošený

haklík

SSJČ – háček na zapínání šatů

DSCH – háček u šatů ženských

jupka

SSJČ – lehký ženský kabátek

DSCH – kabátec ženský

kabátek

SSJČ – zdrobnělina od kabátu

DSCH – kabátec ženský sváteční

kalounek

SSJČ – váže se k zástěře, zdrobnělina od kalounu

DSCH – tkanice, pentlice

kanduš

SSJČ – šatičky z jednoho kusu látky, sukně; *nářečí*

DSCH – šaty dětské, šat vůbec

kanice

SSJČ – tkanice

DSCH – proužka vyšívaná na čepci koláče

kašket

SSJČ – čepice různého tvaru

DSCH – čepice letní

kařata

SSJČ – gatě

DSCH – podvlékačky, spodky

kazabajka

SSJČ – kacabajka

DSCH – kabátec žensk

koženky

SSJČ – mužské kožené kalhoty

DSCH – kalhoty kožené

lajblík

SSJČ – vesta

DSCH – sukně s lajblíkem, živůtkem v celosti

lemovka

SSJČ – co slouží k lemování

DSCH – lemování

límeček

SSJČ – zdrobnělina k límci

DSCH – u mužské košile na rukou

liřák

SSJČ – kovový, litý knoflík

DSCH – litý knoflík žlutý

plena

SSJČ – kus látky, kterým se něco kryje

DSCH – bílý šátek

podoleček

SSJČ – zdrobnělina k podolku

- dolní část k splývavému šatu

DSCH – podolek na košili, mužský

podolek

SSJČ - dolní část k splývavému šatu

DSCH – dolní část košile

praštěnky

SSJČ – koženky; *nářečí*

DSCH – kožené kalhoty

punt

SSJČ – pánská vesta; *nářečí*

DSCH – náprsenka tuhá

spratek

SSJČ – kůže z nedonošeného zvířete

DSCH – vydělaná kůže s kožešinou

šerka

SSJČ – hrubá látka, kus oděvu z té látky; *nářečí*

DSCH – látka nebo sukně

širák

SSJČ – klobouk se širokou střechou

DSCH – klobouk chodský

špenzr

SSJČ – krátký kabátek; *nářečí*

DSCH – sváteční kabátek ženský

vlněnka

SSJČ – vlněná sukně

DSCH – sukně vlněná

zástěra

SSJČ – součást pracovního oděvu žen nebo řemeslníků

DSCH – část chodského kroje, bílá, sváteční

župánek

SSJČ – zdrobnělina od županu

DSCH - starý krojový kabátec ženský

Většina lexémů se významově shoduje v obou slovnících. U některých lexémů je uvedeno, že se podle SSJČ jedná o nářečí, tudíž SSJČ počítá s tím, že se nejedná o plně spisovnou češtinu.

8.4.2 Porovnání SSJČ s CHS

I v Chodském slovníku Jindřicha Jindřicha jsme našli několik lexémů, které se objevují i ve Slovníku spisovného jazyka českého. Bylo jich ale podstatně více, než u Hruškova slovníku. Opět jsme se zajímali pouze o ty lexémy, které souvisí s oblečením, protože některá slova v SSJČ měla zcela jiný význam než z tématu oblečení. Slova, která s oblečením nesouvisí, zkoumána v SSJČ nebyla a nebudou zde vypsána. U některých slov SSJČ uvádí, že se jedná o nářečí – v komparaci bude uvedeno kurzivou.

bavlna

SSJČ – tkanina z vláken bavlníku

CHS – i bablna

bakanče

SSJČ – i baganče

CHS – střevíce

beranice

SSJČ – čepice z beraní kožešiny

CHS – čepice z berančí kůže

bota

SSJČ – obuv

CHS – 7. mn. botma

bůta

SSJČ – druh obuvi; *nářečí*

CHS – plstěná bačkora

bůtka

SSJČ – zdobnělina od bůty, ozdobný ženský sametový střevíc k chodskému kroji

CHS – ozdobný střevíc z kůže a sametu

cajk

SSJČ – pevná bavlněná látka

CHS – šaty z obyčejné bavlněné látky

čepec

SSJČ – měkká přiléhavá pokrývka ženské, dětské hlavy

CHS – čepec s křídla

čepení

SSJČ – svatební čepec a úprava hlavy nevěsty

CHS – výzdoba hlavy nevěsty a družiček

čižma

SSJČ – vysoká bota; *nářečí*

CHS – bota (faldovka)

dřevák

SSJČ – dřevěný střevíc

CHS – dřevěná obuv

haklík

SSJČ – háček na zapínání šatů

CHS – kovový háček zapínací

halena

SSJČ – volný kabátec prostého střihu

CHS – volný kabátec

haraska

SSJČ – stuha, sukně

CHS – vlněná barevná stuha

holínka

SSJČ – horní část vysokých bot

CHS – část boty kryjící lýtko

chlupatice

SSJČ – chlupatá věc, například čepice

CHS – chlupatá látka

jelenice

SSJČ – kalhoty nebo rukavice z jelení kůže

CHS – kalhoty, koženky

jelito

SSJČ – v ženském ústrojí válečkovitá látková podložka

CHS – prošívaný váleček u lajblíku

jupka

SSJČ – lehký ženský kabátek

CHS – ženský kabátek

kabát

SSJČ – součást oděvu

CHS – kabát bílý / šerkovij

kacabajka

SSJČ – lehký ženský kabátek

CHS – obyčejný přiléhavý kabátek

kacafírek

SSJČ – krátký kabátek; *nářečí*

CHS – krojový kabátek

kajda

SSJČ – volná blůza nebo kabát

CHS – kazajka, halena

kaloun

SSJČ – tkanice, stužka

CHS – tkaloun

kanduš

SSJČ – dětské šatičky z jednoho kusu látky, sukně; *nářečí*

CHS – sukně, oděv vůbec

kanice

SSJČ – tkanice

CHS – vyšívaný proužek na čepci

karkulka

SSJČ – druh dětského čepěčku

CHS – dětský čepěček

karmazín

SSJČ – tkanina touto barvou obarvená

CHS – hedvábná látka nachově červená

kašket

SSJČ – klobouk nebo čepice různého tvaru

CHS – čepice z choroše

kaťata

SSJČ – gatě

CHS – podvlíkačky

katě

SSJČ – gatě

CHS – spodky

kazajka

SSJČ – lehký krátký kabát, kamizola

CHS – krátký kabátek

klobouk

SSJČ – pokrývka hlavy

CHS – klobuk

košile

SSJČ – prádlo nošené přímo na těle

CHS – pačesná, s pjistulkama, součást chodského kroje

koženky

SSJČ – mužské kožené kalhoty (součást kroje)

CHS – kalhoty k mužskému kroji

kytle

SSJČ – prostý hrubý oděv

CHS – dlouhé sukně z hrubé tkaniny

lajb

SSJČ – vesta, živůtek

CHS – vesta u mužského kroje

lemovka

SSJČ – lem, lemovky

CHS – lemování

límeč

SSJČ – ukončení oděvu u krku

CHS – jen u krku

límeček

SSJČ – zdrobnělina k límci, ukončení košile nebo šatů

CHS – na rukávě

mašle

SSJČ – stuha

CHS – stuha z barevných pentliček

načelka

SSJČ – čelenka

CHS – plena přes čelo ke spánkům

paráda

SSJČ – zdobená věc, slavnostní a sváteční oděv

CHS - sváteční šat ženských se vší parádou

pentlík

SSJČ – dívčí ozdoba hlavy

CHS – plech pod dívčí vrkoše

planda

SSJČ – volná halena, šaty, kabát

CHS – volný šat

plátěňák

SSJČ – kabát; *nářečí*

CHS – kabát

plena

SSJČ – kus látky, kterou se něco kryje

CHS – velký, bílý šátek na hlavu

podvlíkačky

SSJČ – mužské spodní kalhoty

CHS – pánské spodní kalhoty

podolek

SSJČ – dolní část splývavého šatu

CHS – část ženské košile od pasu dolů

praštěnky

SSJČ – koženky; *nářečí*

CHS – koženky

přípletok

SSJČ – stuha

CHS – pásek nebo nit

punt

SSJČ – pánská vesta

CHS – prsník, náprsenka na ženský kroj

salup

SSJČ – velký šátek uvazovaný přes celou horní polovinu těla

CHS – velký vlněný šátek

smutek

SSJČ – smuteční šat, u nás černé barvy

CHS – smuteční zástěra

spínátko

SSJČ – pomůcka k zapínání

CHS – ozdobná jehlice u ženského kroje

spodnička

SSJČ – spodní sukně

CHS – spodní kalhoty mužské

strůj

SSJČ – způsob odívání, šat

CHS – šaty, oblek, kroj

sukně

SSJČ – součást vrchního ženského oděvu

CHS – suknice, suknička

šat

SSJČ – šaty, oděv, oblek, oblečení

CHS – častěji volbleč

šátek

SSJČ – kus látky, užívaný k přikrytí hlavy

CHS – šáteček

šatka

SSJČ – šátek; *nářečí*

CHS – úzce složená šerpa

šerka

SSJČ – pevná hrubá látka po domácku tkaná ze lnu a z vlny

CHS – sukně, plášť, pevná, polovlněná látka

širák

SSJČ – klobouk se širou střežou

CHS – tradiční pěstěný klobouk

šorc

SSJČ – zástěra u lidového kroje

CHS – stará sukně

špenzr

SSJČ – krátký kabátek, *nářečí*

CHS - modrý kabátek ze sukna

vyšívání

SSJČ – výšivka

CHS – výšivka

zástěra

SSJČ – součást pracovního oděvu žen nebo řemeslníků

CHS – zástěra smuteční bílá, pracovní oděv řemeslníků a nádelníků

župan

SSJČ – pohodlný domácí šat, mužský dlouhý kabát

CHS - plášť k mužskému kroji

župánek

SSJČ – zdrobnělina od županu

CHS - starodávný kabátek ženský, bílý modrý nebo černý

V Chodském slovníku Jindřicha Jindřicha je viditelně více lexémů shodných se SSJČ než ve slovníku J. F. Hrušky. Je to způsobeno tím, že Jindřich Jindřich do svého slovníku psal vše, co slyšel, i když se často vůbec nejednalo o znaky nářečí. Z tohoto důvodu u něj nacházíme více slov, která nejsou nářečím.

8. 5 Lexémy z tématu oblečení nalezené v Českém jazykovém atlase

Český jazykový atlas neobsahuje příliš mnoho lexémů z tématu oblečení. Několik málo lexémů můžeme nalézt pouze v 1. díle Českého jazykového atlasu.

Lexém vpravo označuje, jak se tato slova označují na Chodsku (dle ČJA). Nalezené lexémy:

tkanička – kaňička (kanička)

spodky – podvlékačky

šle – kšandy

bota – bota, botka

střevíc – střejc

kalhoty – žádný jiný tvar pro Chodsko

záplata - žádný jiný tvar pro Chodsko

obuv – obutí

podpatek - žádný jiný tvar pro Chodsko

9. KOMPARACE SE SOUČASNÝM STAVEM

V této kapitole se budu opírat zejména o své poznatky. Jak bylo již uvedeno v předchozích kapitolách, Chodsko je jedním z mála míst, kde se dodržují tradice spojené s nošením chodského kroje. I přes to, že chodský kroj a tradice s ním spojené, se převážně dodržují u starších generací, nemusí tomu tak být vždy. Při sběru audio materiálu k této práci (viz další kapitola) bylo zjištěno, že ač byly provedeny rozhovory se čtyřmi různě starými osobami, všechny osoby věděly, jaké části má kroj, všechny čtyři osoby jej dokonce na zábavy samy nosí a lexémy, které jsou součástí výše komparovaných slovníků, znají či dokonce používají.

Některé lexémy z komparovaných slovníků jsou samozřejmě již archaické, ale velká většina z nich se stále používá. Jazyk se ale stále vyvíjí, takže se očekává, že některé tyto lexémy budou postupně zanikat.

I tak si ale myslím, že pokud budou mladší generace zvyky a tradice spojené s nářečím předávat dalším generacím, bude tato mluva stále uchováována a bude se používat i dále.

10. CHARAKTERISTIKA AUDIOZÁZNAMU (VLASTNÍ SBĚR)

Při tvorbě této práce bylo použito celkem 4 audiozáznamů. Všichni účastníci rozhovorů byli lidé, kteří žijí po celý život na Chodsku. Aby byl vidět případný generační rozdíl účastníků, rozhovor byl pořízen se dvěma mladými lidmi a dvěma staršími lidmi. Všechny čtyři rozhovory jsou součástí příloženého CD.

V této kapitole bude charakterizován ten nejvydařenější rozhovor. Ten je také součástí přílohy, kde je kompletně přepsán – jedná se o audiozáznam č. 1.

Než budeme charakterizovat výše uvedený rozhovor, je dobré stanovit si pravidla přepisu, který bude použit jak v této ukázce z rozhovoru, tak také v celém přepisu rozhovoru, který je součástí příloh (příloha č. I). Následující pravidla pro přepis audio záznamu jsou čerpány z *UJČ – MANUÁL KORPUS DIALOG*.³⁰

- Píšeme pouze to, co bylo vysloveno

³⁰<http://ujc.dialogy.cz/?q=node/89>

- Předložky zapisujeme vždy ortograficky
- Co je vysloveno ortoepicky (podle zásad výslovnosti), zapisuje se ortograficky
- Slova zapisujeme výlučně malými písmeny (týká se to i vlastních jmen u osob, zeměpisných názvů, názvů organizací, firem apod.)
- Slova, v jejichž pravopisné podobě se vyskytují souhláskové skupiny –ts-, -tš-, -ds-, se běžně vyslovují [-c], [-č-], [-c-] píšeme běžným ortografickým způsobem
- Slova začínající na sh- zapíšeme podle skutečné výslovnosti
- Zápis odchylky realizujeme minimální úpravou slova za maximálního přidržení se pravopisu
- Zápis dloužení hlásek – nápadné protažení hlásky zapisujeme pomocí dvojtečky připojené za hlásku
- Přepisujeme i redukovanou výslovnost
- Zapisujeme protetické v
- Přepis zkratek – zapisujeme podle toho, jak mluvčí zkratku skutečně vyslovil/a. Za přepis zkratky vždy připojíme do dvojitých závorek vysvětlivku
- Nedokončená slova v důsledku přerušení, přeřeknutí, zakoktání naznačujeme spojovníkem: e
- Číslovky – zapisujeme běžným způsobem, každou číslovku zvlášť
- Pauzy označíme takto: (.), (..), (...)
- Smích, povzdech apod. vkládáme do dvojitých závorek
- Pokud bude v rozhovoru nedokončená věta, znázorníme ji na konci třemi tečkami

Informace o audiozáznamu č. 1

Tento audiozáznam byl pořízen 25. 9. 2016. V audiozáznamu probíhá rozhovor mezi autorkou bakalářské práce (Zdeňka Heinrichová) a 65 letou ženou. Žena žije po celý život na Chodsku, v současné době v Klenčí pod Čerchovem. Pracovala jako prodavačka, nyní je již v důchodu. Rozhovor byl veden převážně na téma oblečení a chodský kroj. Žena vlastní svůj kroj, pravidelně chodí na Chodské slavnosti a jiné kulturní akce a na chodský kroj i na tradice je patřičně hrdá. Jelikož nelze použít jméno ženy, v rozhovoru bude uvedena zkratkou XY.

Ukázka rozhovoru

ZH: ((*přítakání*)). a jaké oblečení ráda nosíš?

XY: já nosim nejrači kroj. do toho když se obleču (...) ((*smích*)) na zábavu, potom když je tu jednou za čas ten bál, ale jinak nosim kalhoty, ale ráda se obleču i do sukní.

ZH: takže chodíš teda na nějaký kulturní akce tady na chodsku.

XY: ano jistě, tady je spousta akcí. domažlice jako hlavní středisko chodskéjch slavností a potom i vokolo mrákov, postřekov, klenčí. tady v klenčí hodně se pořádají všelijaký ty chodský poudačky se tu dodržujou a (...) a i na chodsku i v postřekovje, eště se to pořád, je tam soubor postřekovskej, kterej účinkuje všude v celým okolí dohromady, i v domažlicích, i jezdí plzeň, praha třebas, jak je možnost.

ZH: ((*přítakání*)). a takže víš teda určité, jaké části má chodský kroj.

XY: no určité ((*smích*)). nosila se tu vodjakživa, chodskéj kroj. i lidi pracovali dřív na polích ti mňeli jenom takový ty vobyčejný suknice, kanduše a zástěry, šňerovačky, ale šňerovačky to už bylo spíš jako na (..) na zábavy se nosilo, nosily se šátky chodský, vyšívány, idiš tady se to jako moc nevyšívalo, ale na tom chodsku e (.) na tom chodským kroji se to preferovalo hodně, tuto, to vyšívání. a kraječky třeba (..) a eště já nevím, šňůrky všelijaký se tam všívaly do těch krojů a i tady na postřekovsku se hodně šily kroje doma. samy si to žily ty babičky a maminky, učily se to, šlo to z pokolení do pokolení.

V ukázce vidíme, že se v ní objevují některé nářeční prvky. Pro nás byla důležitá zejména slova, která se týkala oblečení. V ukázce zazněly tyto lexémy týkající se oblečení:

kalhoty, sukně, chodský kroj, suknice, kanduš, zástěry, šňerovačky, šátky, kraječky, šňůrky.

V audiozáznamu č. 1 také nalézáme morfologické i hláskoslovné odlišnosti od normy spisovné češtiny.

Mezi prvky nářečí můžeme zařadit: **suknice a kanduš**, ovšem většina uvedených lexémů je nedílnou součástí chodského kroje.

To, že v ukázce tyto prvky nalézáme, je jasným důkazem toho, že se nářečí stále dodržuje. Tuto skutečnost řekla v rozhovoru i sama žena. Mimo jiné žena také uvedla, že mladší generace užívají toto nářečí méně, než starší generace, jelikož starší lidé jsou na to zvyklí od svých babiček a maminek, které s nimi takto mluvily od dětství.

Jak jsem ale uvedla v předchozí kapitole, myslím si, že pokud mladší generace budou se svými dětmi mluvit alespoň zčásti tímto nářečím, je šance, že se toto nářečí uchová i do budoucna a bude se stále používat.

11. ZÁVĚR

V této bakalářské práci, která se rozděluje na část teoretickou a část praktickou, jsme nejprve vymezili základní pojmy, které se týkaly národního jazyka a dialektu, nářečních skupin a podskupin. Dále jsme popsali jevy, které jsou pro nářečí na Chodsku charakteristické a charakterizovali jsme Chodsko jak z hlediska teritoriálního, tak z hlediska nářečí, které se zde objevuje.

V praktické části jsme provedli excerpci ze slovníků Jana Františka Hrušky – Dialektický slovník chodský a Jindřicha Jindřicha – Chodský slovník. Vypsali jsme pouze termíny, které se týkaly oblečení. Tyto dva slovníky jsme mezi sebou porovnali a zjistili jsme, že se shodují v 67 lexémech, přičemž o něco více lexémů obsahoval slovník Jindřicha Jindřicha. Ve výše uvedených slovnících jednoznačně převažovala jednoslovná pojmenování, ale místy se vyskytovala i pojmenování dvouslovná. Oba autoři pojali svůj slovník různě. Lingvista J. F. Hruška napsal své dílo jako plnohodnotný slovník, hudebně založený Jindřich Jindřich ve svém slovníku sepsal vše, co na Chodsku zaslechl.

Je možné, že při psaní Chodského slovníku vycházel kromě svých poznatků právě z Dialektického slovníku J. F. Hrušky.

Dále byla provedena komparace výše zmíněných slovníků se Slovníkem spisovného jazyka českého a Českým jazykovým atlasem. Pokud se zaměříme na porovnání Slovníku spisovného jazyka českého a Dialektického slovníku chodského, zjistíme, že se shodují ve 32 lexémech. Ovšem porovnání Slovníku spisovného jazyka českého s Chodským slovníkem ukáže číslo větší – slovníky se shodují v 69 lexémech. Je to z toho důvodu, že ne všechny lexémy, které J. Jindřich uvedl, jsou nářečím. Důvodem je ústup dialektismů a jejich přechod do obecné češtiny. Při studiu Chodského slovníku totiž můžeme sledovat, že spoustu lexémů vlastně používáme zcela běžně a ani by nás nenapadlo považovat daná slova za nářečí.

Nezapomněli jsme ani na Český jazykový atlas. Zde jsme ovšem našli pouze 9 lexémů, které se pojí s tematikou oblečení, jelikož se tento atlas nezaměřuje pouze na nářečí na Chodsku.

Na Chodsku se z oblasti oblečení nejvíce zachovaly lexémy, které pojmenovávají jednotlivé části chodského kroje. V této práci nalezneme popis, jaké části takový kroj má.

To ostatně dokládají i audiozáznamy, které jsou doloženy na přiloženém CD, ukázky chodského kroje jsou pak v příloze č. II.

Ve všech audiozáznamech se doslechneme o chodském kroji, o jeho částech a tradicích s ním spojené. Zajímavé je, že ačkoliv by se dalo očekávat, že v pořázených rozhovorech bude patrný mezigenerační rozdíl, domníváme se, že v našem případě tomu tak není. Samozřejmě si můžeme všimnout, že zástupci starší generace používají nářečí více, protože vyrůstali v době, kdy bylo zcela běžné mluvit na Chodsku „bulačinou“. Jak jsme ale zjistili, ani mladší generaci tato mluva není cizí. I přes skutečnost, že v našem případě byl použit malý vzorek pro zkoumání, shledáváme fakt, že nebyl zaznamenán mezigenerační rozdíl, jako velké pozitivum pro budoucnost nářečí na Chodsku.

Chodsko je oblastí, kde se lidé snaží svůj dialekt udržet. Myslím si a zároveň doufám, že lexémy spojené s Chodskem v této době nezaniknou a že se tradice a zvyky spojené s chodským krojem budou udržovat i nadále.

12. RESUMÉ

This work concentrates on study of Chodsko region dialect. It mainly deals with comparison of Dialect Dictionary of Chodsko by J. F. Hruška and Chodsko Dialect Dictionary by J. Jindřich. The subject of the study is clothes in the Chodsko Region. The work consists of theoretical and practical parts. The theoretical part defines basic terms connected with a national language and a dialect in general. The practical part deals with excerption from the J. F. Hruška's and J. Jindřich's dictionaries. Besides the excerption, these two dictionaries are mutually compared and, consequently, they are compared with the Czech Language Atlas and the Dictionary of the Czech Literary Language. The comparison is followed by characteristics of audio-recording of a speaker living permanently in the Chodsko region. The recording is studied with the aim to discover whether it includes any features belonging into the dialect, especially the lexis connected with clothes are regarded.

Key words: dialect, West-Czech variant of dialect, national language, Chodsko region, comparison, Chodsko folk costume, Dialect Dictionary of Chodsko, Chodsko Dialect Dictionary.

13. SEZNAM POUŽÍVANÝCH ZKRATEK

aj. =	a jiný
apod. =	a podobně
atd. =	a tak dále
atp. =	a tak podobně
ČJA =	Český jazykový atlas
dom. =	domácké
DSCH =	Dialektický slovník chodský
f. =	fěrtuch
gen. =	genitiv
h. =	houklad
CHS =	Chodský slovník Jindřicha Jindřicha
J. F. =	Jan František
J. Jindřich =	Jindřich Jindřich
m. =	mužský rod
mn. =	množné číslo
mn. č. =	množné číslo
n. =	nebo
n. t. =	nebo též
např. =	například
obyč. =	obyčejné
pl. =	plurál
pomn. =	pomnožné
prgn. =	pregnantně
SSJČ =	Slovník spisovného jazyka českého
str. =	strana
stř. =	střední rod
Sv. =	svatý
tj. =	to jest
tzv. =	těž zvaný
XY =	zkratka pro ženu v rozhovo

z něm. = z němčiny
ZH = Zdeňka Heinrichová
zvl. = zvláště
ž. = ženský rod

14. SEZNAM ZDROJŮ

Audiozáznam č. 1 (příloha č. I)

Audiozáznam č. 2

Audiozáznam č. 3

Audiozáznam č. 4

Všechny tyto zdroje jsou součástí přiloženého CD.

15. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

KARLÍK, Petr, Marek NEKULA a Jana PLESKALOVÁ (eds.). *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002.

BOGOCZOVÁ, Irena a kol. *Tváře češtiny*. Spisy Filozofické fakulty OU. Ostrava: FF OU, 2000.

BĚLIČ, Jaromír. *Nástin české dialektologie*. Praha : SPN, 1972.

VORÁČ, Jaroslav. *Česká nářečí jihozápadní: studie jazykově zeměpisná*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1955.

VORÁČ, Jaroslav. *Česká nářečí jihozápadní II*. Praha: Academia, 1976.

KURCOVÁ, J. Neobyčejné obyčeje Chodska. Kolinec : AgAkcent, s. r. o., 2014.

NEJDL, Josef a Zdeněk PROCHÁZKA. *Chodsko historické a současné: Chodenland früher und jetzt = Chod Area historical and present*. V Domažlicích: Nakladatelství Českého lesa ve spolupráci s Muzeem Chodska, 2013.

DVOŘÁKOVÁ, Alena. *Chodsko: Chodenland = The Chod Area*. Praha: Freytag & Berndt, 2012.

PLESKALOVÁ, Jana a kol. *Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky*. Praha: Academia, 2007.

JINDŘICH, Jindřich a Josef KOTAL. *Chodský slovník*. Plzeň: Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje, 2007.

HRUŠKA, Jan, František. *Dialektický slovník chodský*. Praha : Česká akademie Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1907.

BALHAR, Jan; JANČÁK, Pavel; ad. *Český jazykový atlas 1, 2*. Praha : Academia, 2004.

Internetové zdroje:

<http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7377>

<http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6041>

<http://www.databazeknih.cz/zivotopis/jindrich-jindrich-51417>

<http://ssjc.ujc.cas.cz/>

<http://ujc.dialogy.cz/?q=node/89>

<http://www.pecpodcerchovem.cz/jan-frantisek-hruska/>

16. SEZNAM OBRÁZKŮ A TABULEK

OBRÁZKY (součást příloh)

Obrázek č. 1. Kroje dolního Chodska, Mrákov, r. 2007

Zdroj obrázku: KALOUSOVÁ, Lucie. *Chodský kraj na prahu 21. století*. [Domažlice: L. Kalousová], 2011, str. 70.

Obrázek č. 2. Kandůše, vlevo dívče v salupu, Postřekov, r. 2007

Zdroj obrázku: KALOUSOVÁ, Lucie. *Chodský kraj na prahu 21. století*. [Domažlice: L. Kalousová], 2011, str. 56

Obrázek č. 3. Detail zdobení kandůše, Postřekov, r. 2007

Zdroj obrázku: KALOUSOVÁ, Lucie. *Chodský kraj na prahu 21. století*. [Domažlice: L. Kalousová], 2011, str. 58

Obrázek č. 4. Detail pantlu a zdobení zad, Mrákov, r. 2007

Zdroj obrázku: KALOUSOVÁ, Lucie. *Chodský kraj na prahu 21. století*. [Domažlice: L. Kalousová], 2011, str. 78

Obrázek č. 5. Muž v kazajce a detail výšivky na vestě, Mrákov, r. 2007

Zdroj obrázku: KALOUSOVÁ, Lucie. *Chodský kraj na prahu 21. století*. [Domažlice: L. Kalousová], 2011, str. 91

Obrázek č. 6. Detail přednice mužské košile, Mrákov, r. 2007

Zdroj obrázku: KALOUSOVÁ, Lucie. *Chodský kraj na prahu 21. století*. [Domažlice: L. Kalousová], 2011, str. 90

TABULKY

Tabulka č. 1. Strukturní útvary, sféra a typ komunikace

Zdroj tabulky: KARLÍK, Petr, Marek NEKULA a Jana PLESKALOVÁ (eds.). *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002, str. 192 – 193.

Tabulka č. 2. Komparace Dialektického slovníku chodského a Chodského slovníku

17. PŘÍLOHY

I. AUDIOZÁZNAM Č. 1

ZH: tak (.) jak se dneska máš?

XY: no, mam se dobře. mam po bramburach, tak už je to lepší.

ZH: a co si dělala bjehem dnešního dne?

XY: bjehem dnešního dne sem vařila, nakrmila sem kočičku a (...) taková všelijaký práce, co sou eště při baráku.

ZH: a jak dlouho žiješ na chodsku a v jaké oblasti?

XY: no na chodsku žiju vod narození, je to tak už pjetašedesát let.

ZH: hmm –

XY: - a co je další?

ZH: a jak se ti tady žije?

XY: žije se mi tu pomněrně dobře. práce je tu teda docela těžká, ale (..) zase se to dá vydržet, no (..) si člověk vodpočne, drobet si vyrazí někam na hejtu a nebo někam, no (..) s d'evčatama popovídat.

ZH: ((*přítakání*)) a jak se podle tvého názoru liší mluva tady a jinde v čechách?

XY: no, je to velkej rozdíl. protože když člověk přijede třeba do jiného mněsta, většího, tak už je poznat, že tam mluví jinak. Tady se mluví většinou teda chodsky a je to na pul bavorsky a je to takový spojení všechno dohromady s tím, jak tady byli dřív eště němci a bavoráci a všechno se to dohromady jako smíchalo, takže je to taková smíšená řeč, která se tu už moc neudrzuje, ale (...) jako (..) pro ty mladý je to cizí jazyk, ale mi sme eště trochu vod našich babiček zviklí.

ZH: ((*přítakání*)). a jaké oblečení ráda nosíš?

XY: já nosim nejrači kroj. do toho když se obleču (...) ((*smích*)) na zábavu, potom když je tu jednou za čas ten bál, ale jinak nosim kalhoty, ale ráda se obleču i do sukní.

ZH: takže chodíš teda na nějaký kulturní akce tady na chodsku.

XY: ano jistě, tady je spoustu akcí. domažlice jako hlavní středisko chodskejch slavností a potom i vokolo mrákov, postřekov, klenčí. tady v klenčí hodně se pořádají všelijaký ty chodský poudačky se tu dodrzuju a (...) a i na chodsku i v postřekovje, eště se to pořád,

je tam soubor postřekovskej, kterej účinkuje všude v celým okolí dohromady, i v domažlicích, i jezdí plzeň, praha třebas, jak je možnost.

ZH: ((*přítakání*)). a takže víš teda určité, jaké části má chodský kraj.

XY: no určité ((*smích*)). nosila se tu vodjakživa, chodskej kraj. i lidi pracovali dřív na polích ti mňeli jenom takový ty vobyčejný sukňice, kanduše a zástěry, šňerovačky, ale šňerovačky to už bylo spíš jako na (..) na zábavy se nosilo, nosily se šátky chodský, vyšívaný, idiš tady se to jako moc nevyšívalo, ale na tom chodsku e (.) na tom chodským kroji se to preferovalo hodně, tuto, to vyšívání. a kraječky třeba (..) a eště já nevím, šňůrky všelijaký se tam všívaly do těch krajů a i tady na postřekovsku se hodně šily kroje doma. samy si to žily ty babičky a maminky, učily se to, šlo to z pokolení do pokolení.

ZH: takže teda tenhle kraj můžeme určité vidět někde na nějakých kulturních akcích.

XY: určité. je to v muzeu, je to vidět v domažlicích v chodským muzeu, potom třebas i po plzni je vidět třeba keramika a i tady se malovala v Klenčí keramika hodně. u starších lidí dřív se to dělalo ručně, vytáčelo se ručně, a (...) i tady v klenčí je, byl teda závod chodovja, který vyráběly porcelán i do cizích zemí, polsko, německo atd. ((atd. = a tak dále))

ZH: to je všechno. děkuju.

II. UKÁZKA CHODSKÉHO KROJE

Obrázek č. 1. Kroje dolního Chodska, Mrákov, r. 2007

Zdroj obrázku: KALOUSOVÁ, Lucie. *Chodský kroj na prahu 21. století*. [Domažlice: L. Kalousová], 2011, str. 70.

Obrázek č. 2. Kandůše, vlevo dívče v salupu, Postřekov, r. 2007

Zdroj obrázku: KALOUSOVÁ, Lucie. *Chodský kroj na prahu 21. století*. [Domažlice: L. Kalousová], 2011, str. 56

Obrázek č. 3. Detail zdobení kandůše, Postřekov, r. 2007

Zdroj obrázku: KALOUSOVÁ, Lucie. *Chodský kroj na prahu 21. století*. [Domažlice: L. Kalousová], 2011, str. 58

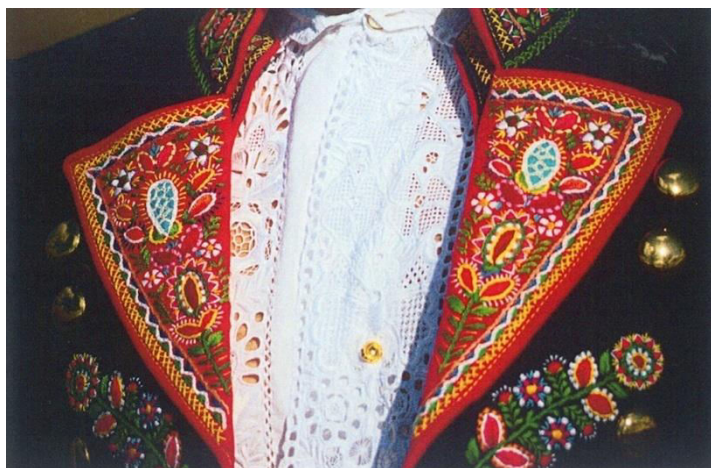
Obrázek č. 4. Detail pantlu a zdobení zad, Mrákov, r. 2007

Zdroj obrázku: KALOUSOVÁ, Lucie. *Chodský kroj na prahu 21. století*. [Domažlice: L. Kalousová], 2011, str. 78

Obrázek č. 5. Muž v kazajce a detail výšivky na vestě, Mrákov, r. 2007

Zdroj obrázku: KALOUSOVÁ, Lucie. *Chodský kraj na prahu 21. století*. [Domažlice: L. Kalousová], 2011, str. 91

Obrázek č. 6. Detail přednice mužské košile, Mrákov, r. 2007

Zdroj obrázku: KALOUSOVÁ, Lucie. *Chodský kraj na prahu 21. století*. [Domažlice: L. Kalousová], 2011, str. 90